

Konstnären

NUMMER 1 2026

KONSTNÄRSKAPET SOM INTE GÅR I PENSION – LIV, VERK OCH SKYDDSNÄT

Eva Skarbäck, konsthantverkare, utanför sin ateljé på Djurö. Foto: Thron Ullberg

Utforska. Skapa. Förverkliga!

Konstverk: Verdant Transmission, Patrik Bengtsson

OÄNDLIGA MÖJLIGHETER MED TERRAZZO

Med terrazzo går det att skapa nästan vad som helst. Materialet är oerhört hållbart och lämpar sig för både inom- och utomhusmiljöer. Låt oss vara med och förverkliga ditt konstprojekt! Vi bollar gärna idéer och bidrar med vår kunskap.

Läs mer på terrazzo.se/konst

Nummer 1 • 2026

FOTO: ALEXANDRA DE COSSETTE

FOTO: KATJA BECKMAN OJALA

ILLUSTRATION: DENNIS ERIKSSON

”Framtid och förflutet är berättelser vi berättar för oss själva. Och de skiftar genom livet.”

Pernilla Glaser om den åldrande konstnären. Sid 34.

FOTO: THRON ULLBERG

FOTO: ÅSA LUNDÉN/MODERNA MUSEET

6. **GESTALTAREN** Vävda minnen från Gotland

10. **PENSIONÄREN** Moderna museet fyller 67 år

14. **FÖRVALTAREN** Siri Derkerts förvaltare

17. **DEBATT** Stina Wollter svarar på kritiken

20. **Omfamna pensionen**

Konstnärer som längtar

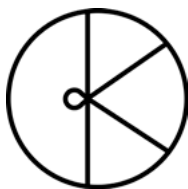
28. **ENKÄT** Vad väntar efter pensionen?

34. **REFLEKTION** Myten om den åldrande konstnären

38. **KONST PÅ AVBETALNING** Del 2: Utlån och hyrköp i Sverige

42. **KONSTNÄRERNAS RIKSORGANISATIONS MEDLEMSSIDOR**
”Hur länge ska det dröja innan vi får tillgång till trygghetssystemen?”

46. **BILDUPPHOVSRÄTTENS MEDLEMSSIDA** ”Döden, döden, döden”

B Bildupphovsrätt

Kontakt: 08-545 533 80

**Konstnärernas
Riksorganisation.**

Kontakt: 08-545 420 80

Chefredaktör:
Robert Stasinski
070-783 09 59
Ansvarig utgivare:
Robert Stasinski
Redaktör sid. 5-16:
Nora Hagdahl
Formgivare: Markus Edin

Medarbetare i detta
nummer: Dennis Eriksson,
Karin Frid, Magdalena
Ljung, Nora Lorek, Pernilla
Glaser, Thron Ullberg
Omslag: Thron Ullberg
Korrektur: Johanna
Lundeberg

PRENUMERATION
HELÅR 375 KR.
Teckna prenumeration på
www.kro.se.
Prenumerationsfrågor:
Evelina Freiman,
evelina.freiman@kro.se
08-545 420 80
Annonser: Hans Flygare,
hans@annonshuset.se,
08-662 75 03

Redaktionen: Konstnären,
KRO, Hornsgatan 103, 9 tr,
104 62 Stockholm, e-post:
konstnaren@kro.se
www.kro.se
e-post: kro@kro.se
Tryck: Trydells Tryckeri AB,
Upplaga 10 000 ex
Tidningen ges ut av AB
Svensk Konstnärsservice

Ledare

Robert Stasinski: "I Sverige har vi länge varit stolta över vårt välfärdssystem. Ändå hamnar många konstnärer mellan stolarna, särskilt vid pension."

Konstnärskapet förknippas ofta med frihet. Friheten att lägga upp sitt arbete själv, att ifrågasätta normer, att arbeta med de svåraste av frågor, obekväma för makt och samhälle. Med detta kommer naturligtvis osäkerhet, oregelbundna inkomster och ett liv utan ekonomiska skyddsnät, något som når ett crescendo i livets tredje fas, när de flesta i samhället kan vänta sig en dräglig pension.

Därför var det så svårt att läsa om debaclet kring amerikanska Artist Pension Trust som startades 2004 med ett idealistiskt mål: att skapa ett gemensamt "pensionssystem" för konstnärer. Istället för pengar bidrog medlemmarna med verk till en samling som skulle säljas över tid och ge medlemmarna ekonomisk trygghet under pensionen. Kollektivet, som även omfattade svenska medlemmar som Ann-Sofi Sidén och Katarina Löfström, skulle säkra varje individs pension genom 13 000 verk med ett uppskattat värde på runt 500 miljoner dollar. Men för några år sedan imploderade projektet när det framkom att väldigt lite pengar kom medlemmarna till gagn. Konflikten är utdragen, och återigen hamnar konstnärerna i baksätet tålmodigt väntande på att få sin rättmätiga del av kakan.

I Sverige har vi länge varit stolta över vårt välfärdssystem. Ändå hamnar många konstnärer

mellan stolarna, särskilt vid pension. Medan vi debatterar om konstnärskapet är ett kall snarare än ett yrke, ett passionsprojekt snarare än ett samhällsbärande arbete, står alltför många konstnärer i livets senare del utan den trygghet som andra i samhället väntar sig.

Frågan om pension handlar om mer än kronor och ören. Den handlar om värdighet. Och samhällets möjlighet att generera ett än rikare kulturliv, med konstnärer som kan fortsätta vara aktiva även efter pensionsåldern – av lust, inte av ekonomisk nödvändighet.

I detta nummer riktar vi blicken mot konstnärers livslånga villkor, speciellt i den senare delen av livet. Vi möter unga liksom gamla röster som berättar om kreativitet sent i livet, om ekonomisk kamp, om strategier för överlevnad – och om drömmar om ett mer hållbart kulturliv redan från ung ålder. Att vi ställer frågan "Hur blir pensionen?" till svenska konstnärer i detta nummer kan förhoppningsvis bli en start för ett längre samtal om klass, åldrande och trygghetssystem i konsten idag.

Robert Stasinski
Chefredaktör

Här hittar du
Konstnären
Podcast.
[kro.se/
konstnären](https://kro.se/konstnaren)

Läs och se

BÖCKER OM KVARLÄTENSskap

Anita de Monte Laughs Last

Kochitl Gonzalez
Bloomsbury Publishing, 2024
När konstnären Anita de Monte dör på 1980-talet försvinner hennes arbete snabbt ur offentligheten, medan hennes man kanoniseras. Boken följer även en konsthistoriestudent som försöker förstå varför vissa konstnärskap bevaras och andra suddas ut. En

lågmedel men skarp roman om makt, kön och historieförskrivning inom konsten.

Peter Geschwind/After Image

Gunilla Klingberg & Theodor Ringborg (red.)
Art and Theory Publishing, 2023
Den första större monografin om konstnären Peter Geschwind (1966–2021). Boken samlar verk,

dokumentation och texter av bland andra Sara Arrhenius, Maria Lind och Lars-Erik Hjertström Lappalainen som närmar sig ett konstnärskap präglad av ljus, ljud och temporära tillstånd, där perception, rum och teknik hela tiden är i förskjutning.

Art Lab Gnesta ömskar skinn och flyttar

Art Lab Gnesta kommer under 2027 att lämna Bryggerihuset i Gnesta för en tidigare mjölkfabrik från 1890 i Mölnbo. I den kulturhistoriska industribyggnaden etableras *Epoken* – en ny plats för konstnärlig produktion, residens, forskning och publika program.

Signe Johannessen och Erik Rören tar nu Art Lab Gnesta vidare.

FOTO: MILO DANTE RÖREN JOHANNESSEN

3

YOUTUBEKANALER OM SAMTIDA KONSTNÄRER

Art21

Art21 är en av de mest utvecklade kanalerna på Youtube för samtida konst, som även producerat tv-serier om konst för PBS.

KIRAC

Keeping It Real Art Critics är ett nederländskt konstnärskollektiv och en Youtubekanal grundade av filmskaparen Stefan Ruitenbeek och filosofen Kate Sinha. Med bas i Amsterdam skapar kollektivet dokumentärliknande filmer, ofta bitiska, och konfrontativa tolkningar av den samtida konstvärlden.

Artdrunk

Kanalen grundades av samlaren Gary Yeh och strävar efter att göra konstvärlden mer tillgänglig. Intervjuer och möten bakom kulisserna på mässor, utställningar och ateljéer, allt med en lättillgänglig och idiosynkratisk ton.

FOTO: PEKKA RONKAINEN

PASTOSA VÄSEN

Jamtli i Östersund uppmärksammar att **Bengt Lindström** (1925–2008) i fjol skulle ha fyllt hundra år med en retrospektiv utställning ur Curt Aspelins samling. Lindström blev internationellt känd för sina pastosa färger, mytologiska figurer och kraftfulla uttryck som föddes ur den norrländska naturen. Efter hans bortgång dröjde en utdragen

arvstvist mellan hans barn och änkan om vem som skulle förvalta konstsamlingen och arvet, ett dödsbo som vid tiden värderats till över hundra miljoner kronor. Dessutom har dödsboet senare försatts i konkurs på grund av tidigare skatteskulder, vilket ytterligare komplicerat eftermälets förvaltning.

Venedigbiennalen 2026 fullföljer Koyo Kouohs vision

Den 61:a Venedigbiennalen som öppnar den 9 maj 2026 bygger på den curatoriska vision som **Koyo Kouoh** formulerade innan hon dog i maj 2025, 57 år gammal. Kouoh, chefscurator vid Zeitz MOCAA och den första afrikanska kvinnan att leda biennalen, hann besluta titel, tema och mycket av projektets koncept före sin bortgång – och biennalen genomförs nu i enlighet med hennes plan och med stöd från hennes team och familj.

FOTO: MIRJAM KLUKA

GESTALTAREN **KATJA BECKMAN OJALA**

FOTO: KATJA BECKMAN OJALA

Värda Gotlandsminnen

VEM: KATJA BECKMAN OJALA

VAD: THE BLUE HOUR

VAR: GOTLANDS REGEMENTE P18, TOFTA

GESTALTAREN **KATJA BECKMAN OJALA**

Katja Beckman Ojala har nyligen färdigställt en gestaltning för den nya matsalsbyggnaden på Gotlands regemente P18 i Tofta. Väven The Blue Hour är tänkt att spegla både platsens ljusförhållanden och dess landskap genom ett textilt uttryck som fångar gotländska naturens särskilda karaktär. Verket uppstod ur konstnärens önskan att formulera ett verk som både svarar mot regementets vardag och den gotländska naturen med sina raukar och tallar. I det här samtalet berättar Katja om idé, material och arbetsprocess, samt hur hon samarbetat med Statens konstråd som beställare, och vad hon tänker om frågor som arbetsvillkor och trygghet i konstlivet.

Berätta om idén bakom The Blue Hour!

– Jag hade faktiskt en ganska stark idé redan när jag läste utlysningen. Ibland känner man direkt att det här vill jag göra! För mig var det viktigt att skapa ett verk som förhåller sig till dem som arbetar på regementet och till platsen de befinner sig på.

– Verket utgår från det gotländska landskapet och från ljuset, särskilt den blå timmen, precis när solen går ner och landskapet förändras – skuggor flyter ihop till former och naturen ändrar karaktär. Gotland har ett väldigt speciellt landskap, med raukar och tallar som nästan kryper längs marken, formade av vinden. Det ville jag få in i verket.

– Jag har själv vuxit upp på Gotland om sommarna – vi har en släktgård där – och det är en plats jag tycker mycket om. På ett sätt är verket ett slags landskapsporträtt, sammansatt av olika delar av ön. Färgen fungerar också som en anspelning på regementets fana, utan att jag velat arbeta direkt med fanans färg. Det handlar mer om hur färgen samspelar med platsen.

Jag har också inspirerats av tanken att det ofta är som mörkast innan det gryr – idén om att värna framtiden, demokratin och något större än nuet.

Var är verket placerat och vilka är det som möter det i vardagen?

– Verket hänger i personalmatsalen på regementet. Det är värnpliktiga och anställda som äter där – frukost, lunch och middag – så man möter verket flera gånger om dagen. Jag ville att det skulle vara

”Man måste hålla koll på rimligheten i vad man kan leverera, både tidsmässigt och ekonomiskt.

ett verk som man kan leva med, som man inte läser av direkt och sedan är klar med. Beroende på avstånd ser man olika saker: på långt håll framträder vissa former, och på nära håll kommer andra strukturer och ytor fram i väven. Det finns liksom bilder i bilden.

– Belysningen förändras också över dygnet. På dagen är det ett mer neutralt ljus, men på kvällen skiftar det till ett varmare ljus som pulserar långsamt. Då blir verket nästan som ett hjärta i byggnaden – ett bultande centrum som syns genom de stora fönstren när man går förbi på kvällen.

Kan du beskriva processen från skiss till färdigt verk?

– Ja, det är ett väldigt stort verk, drygt sju meter brett och nästan två meter högt. Redan från början visste jag att jag ville arbeta i stor skala och ta chansen att göra något riktigt omfattande.

– Eftersom byggnaden inte var färdig när jag fick skissuppdraget började jag med att bygga en modell av rummet för att förstå proportionerna. Jag färgar allt garn själv, så en stor del av arbetet handlade om att leta fram rätt nyanser och provfärga. Jag visste tidigt att jag ville arbeta monokromt och skulpturalt, med en djupblå färg och stor variation i textur – från tunna, släta partier till väldigt tjockt garn. Jag arbetade både analogt

Katja Beckman Ojala.

och digitalt, med skisser på papper och digitala modeller, bland annat för att visa hur dagsljus och kvällsbelysning skulle påverka verket.

– När jag fick uppdraget byggde jag en vävram i exakt samma storlek som det färdiga verket. Jag vävde inte i vävstol utan rakt framför mig, nästan som att arbeta vid ett staffli. Jag kunde se hela bilden växa fram och röra mig längs ytan i stället för att rulla upp den. Jag hyrde in mig på ett färgeri under en vecka för att färga allt material, och sedan vävde jag heltid från mars till mitten av november.

Hur har samarbetet med Statens konstråd fungerat?

– Jag har haft mycket kontakt med min projektledare från Statens konstråd från början till slut. De har varit på besök i ateljén flera gånger och varit delaktiga genom hela processen. Det har känts som ett väldigt engagerat samarbete, där både Statens konstråd och beställarna verkligen velat att verket ska bli bra och få en bra plats. Det har aldrig känts som att konsten bara ska vara där för att vara där, utan som att den faktiskt är viktig för helheten. Jag har upplevt det som ett mycket positivt samarbete.

Hur upplever du möjligheten att förhandla villkor i ett så här stort offentligt uppdrag?

– Jag har inte försökt förhandla mitt arvode, men jag upplevde att budgeten var rimlig i förhållande till det ansvar jag hade. Min budget var avsedd för att producera konstverket, medan beställaren stod för montering, belysning, ljuskonsult och installation på plats.

– För mig har det varit viktigt att räkna realistiskt: hur många kvadratmeter kan jag faktiskt väva på en månad? Vad är rimligt att ta betalt för att arbeta heltid? Jag har hela tiden varit noga med att inte lova mer än vad jag faktiskt kan genomföra utan att pressa mig för hårt.

Det finns en diskussion om att konstnärer ofta överlevererar i sådana här sammanhang. Hur ser du på det?

– Det är lätt att hamna där, särskilt när många konkurrerar om samma uppdrag. Men jag tror inte att det är hållbart. Man måste hålla koll på rimligheten i vad man kan leverera, både tidsmässigt och ekonomiskt. Och jag vet att de som bedömer skisserna också tittar mycket på genomförbarheten. Jag har försökt göra verket så stort som jag vet att jag klarar av, utan att det blir ohållbart. Det har varit krass kalkyl, men nödvändigt.

Många konstnärer har oregelbundna inkomster.

Hur tänker du kring trygghet och pension?

– Det är något jag tänker mycket på, men också skjuter framför mig. Jag tycker det är svårt att veta var man ska börja, vem man ska kontakta och vad som är bästa sättet att pensionsspara. Jag vet att det är viktigt, men det är både krångligt och tråkigt. Jag försöker i alla fall spara så att jag har en buffert. Om jag inte får jobb på några månader ska jag ändå kunna klara mig. Mer långsiktigt pensionssparande har jag inte riktigt kommit till ännu.

Nora Hagdahl

VAD: MODERNA MUSEET FYLLER 67 ÅR I ÅR

HUR: REGERINGEN HAR BESLUTAT ATT SLÅ SAMMAN ARKDES OCH STATENS KONSTRÅD I DEN NYA MYNDIGHETEN MODERNA MUSEET

NÄR: MED START 2026

Moderna museet

– en nygammal pensionär

FÖRRA ÅRET FYLLDE Moderna museet pensionär. Institutionens ålder sammanfaller med den nya riktåldern för pension, 67 år, och Moderna gick klev in i det nya året både fylligare och fattigare – något som kan tyckas höra åldrandet till. Från och med den 1 januari 2026 inordnas Arkdes och Statens konstråds uppgifter i den nya myndigheten Moderna museet. Det kallas sammanslagning. Samtidigt är termen lite missvisande. Formellt avvecklas två myndigheter som självständiga enheter – verksamheterna ska istället fortsätta i ny myndighetskropp i enlighet med en rapport av Thomas Pålsson, vikarierande generaldirektör för Patent- och registreringsverket, beställd av regeringen. I kulturpolitiken passar förändringen in i ett välbekant borgerligt effektiviseringsnarrativ: synergieffekter, samordning, mindre administration, större genomslag.

När utredningen presenterades möttes den av omfattande kritik från i stort sett samtliga remissinstanser: myndigheterna själva, fackliga organisationer, forskare och stora delar av konst- och arkitekturfältet. Kritiken handlade inte i första hand om samarbetet, utan om bristande konsekvensanalys, ottydlighet kring uppdragens särart och risken att särskilt Statens konstråds

nationella och processbaserade arbete med offentlig konst skulle försvagas i en större, mer centraliserad organisation. Trots invändningarna drevs beslutet vidare. Arbetet med att samordna myndigheterna befinner sig nu i en inledande fas.

Överintendenten Gitte Ørskou beskriver i en intervju med KONSTNÄREN att det slutgiltiga beslutet inte kom som en chock, utan att det varit en lång process på över ett och ett halvt år där man steg för steg har försökt förstå, lyssna och tänka: hur kan detta bli bra? Samtidigt pekar hon på att när instruktionen för den nya myndigheten kom den 11 december, samt regleringsbrevet dagarna efter, återstod i praktiken veckor till årsskiftet. Därför går myndigheten in i det nya året i en interimorganisation, medan man ”steg för steg bygger upp det nya”. Det handlar om allt från organisatorisk kartläggning och försök att formulera en gemensam vision – samtidigt som de olika verksamheterna fortsätter att bedrivas parallellt.

– Vi är fortfarande i vår ”honeymoon-phase” och håller på att rita upp förutsättningarna för hur den nya myndigheten ska se ut. Först och främst har det handlat om att säkra fortsatt drift. Vidare handlar samtalen om att beskriva den strategiska

FOTO: ÅSA LUNDÉN/MODERNA MUSEET

Gitte Ørskou

FOTO: MY MATSON

”I andra organisationer, när man ska göra en stor omställning, ser man det som en investering som därmed kräver resurser. Det har vi inte fått här.

riktningen och visionen för vår nya organisation. Mycket handlar om praktiska frågor, men de viktigaste samtalen vi har handlar om drömmar och mål samt hur vi kan lyfta varandra och hur man kan skapa en kulturinstitution som tar ansvar för de stora frågorna, berättar Gitte Ørskou.

Hon fortsätter vidare att berätta om de olika svårigheterna med sammanslagningen.

– En av de största utmaningarna har varit framförhållningen, vi har bara haft några veckor på oss att förbereda oss från att instruktionen kom.

DEN NYA MYNDIGHETEN måste leverera utan att pausa. Utställningar ska öppnas, projekt ska fortgå, beställningar ska göras, konst ska produceras och förvaltas – samtidigt som hela maskineriet bakom ska bytas ut. Både Ørskou och Edi Muka, curator

på Statens konstråd, pekar på samma problem: omställningen är resurskrävande, men reformen kommer inte med tydliga ”omställningspengar”. Ørskou säger att det är anmärkningsvärt att arbetet inte har fått fler resurser, eftersom stora förändringar normalt kräver investeringar. Muka konstaterar att det från början var tydligt att processen skulle ske inom ramen för ordinarie verksamhet. Att det ska bli mer pengar över till konsten, i alla fall så här inledningsvis, känns otroligt.

– I andra organisationer, när man ska göra en stor omställning, ser man det som en investering som därmed kräver resurser. Det har vi inte fått här, utan omställningen sker med befintliga medel. Man sparar inga pengar i början, säger Ørskou.

Samtidigt konstaterar hon nyktert att ”nu är det så här”.

– Vi arbetar hårt för att finna gemenskap. Vi vill lära känna varandra och förstå hur våra olika arbetsmetoder kan komplettera varandra. Om ▶

PENSIONÄREN MODERNA MUSEET

Edi Muka

FOTO: STATENS KONSTRÅD

”Tappar vi våra särarter, så är det en stor förlust.

omvärlden är ständigt emot kan det vara svårt att behålla motivationen i det arbetet. Min roll är inte att ha åsikter om hur man borde ha gjort, utan att föra arbetet med att formulera det nya Moderna museet framåt.

EN CENTRAL KRITIK mot det nya beslutet handlar om svårigheten att bevara de ursprungliga organisationernas särart. Ørskou nämner i samtalet förebilder som Moma i New York, eller M+ i Hongkong – jätteinstitutioner som har hand om konst såväl som arkitektur och design – däremot inte offentlig konst. Även om det självklart finns fruktbara samarbeten att utforska mellan institutionerna så krockar Statens konstråds arbetssätt – produktion snarare än visning, process snarare än färdig utställning, förankring snarare än top-down curatorskap – med gängse museiverksamheter.

- Vi producerar framför allt nya verk. Vår

verksamhet sker inte i ett utställningsrum. Vi har ansvar för hela landet, och det är viktigt att vi inte tappar det, säger Edi Muka.

Han fortsätter:

- Det är inte konstgruppen primärt som tar beslut om vilka verk som ska göras. Vi är där för att säkra den konstnärliga kvaliteten. Våra metoder, med många externa samarbetspartner och samtalsgrupper, tror jag tidigare varit främmande för många på de andra institutionerna. Processen är väldigt fin och viktig, där de människor som kommer att beröras av konsten följer med hela vägen.

EN STOR RISK med sammanslagningen är att olika arbetssätt riskerar att pressas in i ett gemensamt styrsystem – och att just de metoder som gör verksamheterna relevanta riskerar att bli det som effektiviseras bort.

- Vi hoppas att bevara våra horisontella beslutsfattandeprocesser. När organisationerna blir gigantiska finns risken att man behöver etablera mer hierarkiska strukturer där det finns mindre utrymme för diskussion och snabba beslut. Man kan inte kopiera arbetsmetoder från en plats till

© Jorin Bossen

**SUPER
MARKET
2026**
STOCKHOLM
INDEPENDENT
ART FAIR

**65 konstnärsdrivna
utställningsrum
från 45 städer runt om
i världen ställer ut.**

**23–26 april
Hallvägen 21
Slakthusområdet
Stockholm**

www.supermarketartfair.com

FOTO: ÅSA LUNDÉN/MODERNA MUSEET

en annan. Det finns en risk att organisationen blir mycket uniform. Tappar vi våra särarter, så är det en stor förlust, säger Muka.

Samtidigt finns en paradox: de som värnar Statens konstråds demokratiska processer vill inte att Moderna museet ska bli en deltagandemyn- dighet som tappar sin egen skärpa. Museet har sin funktion: att formulera och visa berättelser, att hålla en samling, att arbeta internationellt, att vara en tydlig konstinstitution snarare än en kommunal

dialogplattform. Att kräva att Moderna ska arbeta som Konstrådet vore ett missförstånd av museets uppdrag – precis som att kräva att Konstrådet ska arbeta som ett museum vore att tömma offentlig konst på sin metod. Om den nya myndigheten ska bli mer än en administrativ hopslagning måste den klara att balansera dessa ideal samtidigt. Inte göra Moderna mer folkligt på bekostnad av dess spets. Inte göra Statens konstråd mer musealt på bekostnad av dess metod.

Trots alla utmaningar är alla parter måna om att hålla dialogen levande för att skapa det nya Moderna museet tillsammans.

– Mitt hopp är att det kommer att öppnas massa möjligheter när vi sitter intill varandra för att få fler idéer för konkreta samarbeten, och det tror jag är en fantastisk möjlighet, säger Muka.

– Min utgångspunkt nu är att vi är hoppfulla med högt mod om att vi kan lyfta varandra, säger Gitte Ørskou.

Nora Hagdahl

**KONSTNÄRLIGA
FAKULTETEN**

Läs till kulturskolepedagog (90hp) med inriktning konst hos oss. Krav på förkunskaper är motsvarande 90hp inom ett konstnärligt ämne.

SÖK 16 MARS - 15 APRIL 2026

MHM.LU.SE/KULTURSKOLEPEDAGOG

Förvalta *Siri Derkerts* verk och minne

Hur lever ett konstnärskap vidare när konstnären dör? Vem styr över konstnärskapets framtid när konstnären inte längre kan rådfrågas om sina verk? Och vilken roll spelar marknaden i förvaltandet av ett eftermäle? Efter en konstnärs bortgång börjar ofta ett nytt skede, där frågor om ansvar, tolkning, ekonomi och historieskrivning blir avgörande. Vi har talat med en förvaltare om hur dessa frågor kan balanseras och besvaras.

SIRI DERKERT (1888-1973) var en av den svenska modernismens mest betydelsefulla konstnärer, tidigt verksam i internationella konstmiljöer, och på Moderna museet blev hon 1960 den första kvinnan att få en separatutställning. I Sverige

är hon också starkt förknippad med offentlig konst: hennes inristningar i naturbetong på Östermalmstorgs tunnelbanestation utfördes 1961-1965 och har blivit ett av hennes mest kända verk. Moderna museet ägnade henne dessutom en stort retrospektiv 2011, curaterad av konsthistorikern Annika Öhrner.

Sedan drygt ett decennium representerar galleriet Andréhn-Schiptjenko Derkerts kvarlåtenskap. Galleriet äger inte hennes verk, utan samarbetar med konstnärens fyra barnbarn som juridiskt förvaltar konstnärskapet efter hennes död. Internationellt talar man ofta om en estate – en struktur som kan vara allt från strikt familjestyrd till professionellt organiserad, med långtgående konsekvenser för hur en konstnär skrivs in i historien.

KONSTNÄREN har talat med Marina Schiptjenko, en av grundarna av galleriet om hur det praktiska och etiska arbetet med ett eftermäle ser ut.

Marina Schiptjenko

FOTO: COLOMBE CLIER

FOTO: ALEXANDRA DE COSSETTE

”Siri Derkert arbetade med frågor som känns väldigt aktuella idag – fred, feminism, miljö.

Hur kommer det sig att ni började arbeta med Siri Derkerts kvarlåtenskap? Hur fick ni det förtroendet?

– Jag tror att vi fick förtroendet via Annika Öhrner, som var den gemensamma länken. Vi har varit galleri sedan 1991 och Annika och vi har befunnit oss på samma scen länge. Hon curaterade den stora Siri Derkert-utställningen på Moderna museet och är gift med Jakob Derkert som är ett av Siris barnbarn.

– De är fyra barnbarn som tillsammans förvaltar det som juridiskt kallas kvarlåtenskapen efter Siri Derkert. Jakob och Annika bor fortfarande i Siris hus och ateljé på Lidingö, och barnbarnen har resonerat kring hur de skulle föra konstnärskapet vidare – dels in i en kommersiell kontext, så att värdet på hennes verk bättre speglar hennes betydelse, dels för att göra henne levande för en ny generation.

– Siri Derkert arbetade med frågor som känns väldigt aktuella idag – fred, feminism, miljö. Det

fanns mycket både tematiskt och uttrycksmässigt som de tyckte passade hos oss och kunde skapa dialog med de konstnärer vi redan arbetar med. Samtidigt hade vi på galleriet varit i tankar om att vi gärna skulle ta in någon äldre konstnär. Så det var där samarbetet tog sin början.

Vem är det som äger själva kvarlåtenskapen och därmed beslutar om vad som händer med konstnärskapet?

– Det är barnbarnen som förvaltar kvarlåtenskapen. Det innebär till exempel att de kan intyga verkens autenticitet. Om något inte är signerat har de auktoritet att säga: det här är ett verk av Siri Derkert. Vi arbetar tillsammans med dem, men vi äger ingenting och tar inga beslut själva. De har sista ordet i allt. Vår roll är att göra utställningar, skapa sammanhang och arbeta med presentationen. De katalogiserade verken under många år och var aktiva med institutionsutställningar redan innan de kontaktade oss. Vi arbetar framför allt aktivt med konstnärskapets kommersiella aspekter. Dit hör bland annat att vara noggrann med att inte släppa ut för många verk och hela tiden säkerställa kvaliteten i det man visar. I fallet Siri fanns det under en tid många mindre verk på papper som kom ut och släppes på auktion för ingenting, samtidigt som de äldre målningarna kunde gå för höga belopp. Hon hade en omfattande produktion, och arbeten på papper kommer därför att visas mer restriktivt i nuläget.

Hur ser samarbetet ut i praktiken när ni gör en utställning?

– De är väldigt involverade. Jag åker ofta ut till Jakob och Annika på Lidingö. Innan dess har vi arbetat fram teman och idéer tillsammans. Vi har till exempel gjort utställningar om hennes stålbandsreliefer som porträtt, om den politiska Siri och om hennes motivkrets kring hem och barn – något som många kvinnliga konstnärer arbetade med eftersom det var deras närmaste verklighet.

– När vi nu senast visade henne för första gången i Paris försökte vi ge en bred bild: från 1920-talet, via sakligheten på 30-40-talen, till det politiska arbetet på 60-talet. Förutsättningen för att arbeta med en kvarlåtenskap är att det finns en kritisk massa verk kvar, så att man kan visa hög kvalitet och arbeta långsiktigt, vilket det gör i Siris fall.

Hur tänker ni strategiskt kring att hålla ett konstnärskap levande?

– Museiutställningar kan man inte räkna med hela tiden – där fyller galleriet en viktig roll som

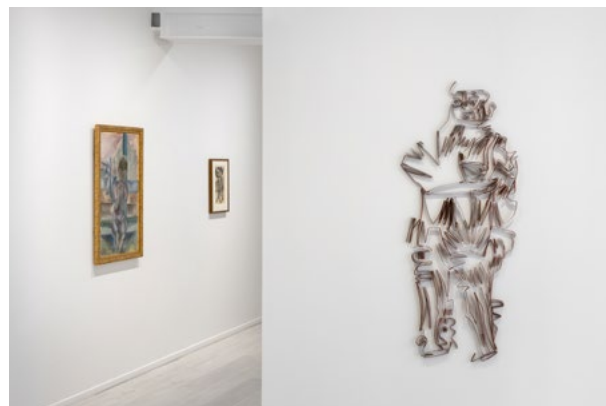

FOTO: ALEXANDRA DE COSSETTE (SAMTLIGA)

”Det är viktigare att leva i nuet. Men vill man se till att ha ett eftermäle så ska man ha en rejäl samling egna verk.

motor. Det skapar en arena för fördjupning mellan de större nedslagen som ofta ger ringar på vattnet. Ett konkret exempel är att British Museum köpte verk efter att en curator varit i Stockholm och sett våra presentationer. Hon var i Stockholm och letade just efter verk på papper av nordiska konstnärer. Hon hade aldrig sett Siris tunnelbanegestaltning och var helt överväldigad av att ha upptäckt en kvinnlig svensk modernist av den här digniteten.

Det talas mycket om att "återupptäcka" döda kvinnliga konstnärer just nu. Hur ser du på det?

– Det är verkligen ingen hejd på det. Konsthistorien skrivs om gång på gång, och det är fantastiskt. Museer är jätteviktiga i det arbetet, men gallerier har också haft en stor roll, särskilt i den kommersiella delen av konstmarknaden, när det gäller att föra fram konstnärskap som varit förbisedda. Siri är redan etablerad i Sverige, men internationellt finns det fortfarande mycket kvar att göra. Och det gäller många kvinnliga konstnärer globalt.

Hur balanserar man respekt för konstnärens egna idéer med samtidens tolkningar?

– Jag har känt mig trygg eftersom jag arbetar så nära barnbarnen. De kan väldigt mycket om Siri – hur hon resonerade, vad hon stod för. Jag har aldrig behövt känna att jag pressar in henne i ett sammanhang som hon inte skulle ha accepterat. Jag kan tänka mig att det är mycket svårare om det

inte finns en familj eller kunniga förvaltare kvar. Då kan man känna sig osäker: har jag misstolkat något, satt verken i ett felaktigt sammanhang? Här har jag alltid haft deras expertis att luta mig mot.

Vad är skillnaden mellan att arbeta med en levande konstnär och en död?

– Det är såklart annorlunda. När vi gjorde våra första stora utställningar kom det många människor som hade personliga minnen av Siri och ville berätta anekdoter. Hon var en person som väckte starka känslor. Hon dog 1973, så det är inte så länge sedan. Hennes närvaro kändes stark. Med åren har jag blivit tryggare i rollen, men man måste närma sig det med respekt. Det handlar om att lyssna – både på historien och på de människor som bär den vidare.

Om du tänker på konstnärer idag som oroar sig för vad som ska hända med deras verk efter att de dött – vad kan de lära av detta?

– Det är svårt. Alla konstnärer har olika temperament. Vissa är väldigt noga med att spara verk, andra bryr sig inte alls, vissa förstör och går vidare. Jag tror inte att man ska leva sitt liv med fokus på att bygga ett monument över sig själv. Det är viktigare att leva i nuet. Men vill man se till att ha ett eftermäle så ska man ha en rejäl samling egna verk. Och visst finns det konstnärer som varit väldigt medvetna om att behålla viktiga verk. När jag såg Jan Håfströms utställning på Rikstolvan i somras tänkte jag på att de flesta verken kom från konstnären själv. Men det finns inget enkelt svar. Till slut är det alltid någon annan som får ta hand om det som blir kvar ändå.

Nora Hagdahl

DEBATT/REPLIK: KONSTEN ATT VÄGRA DREVETS LOGIK

Stina Wollter svarar på kritiken och anklagelserna riktade mot henne i nr 4 2025 i artikeln "Om konstnärernas upplevelser" med en replik om konstnärers experimentella metoder, drevets logik och offentlighetens villkor.

TEXT: STINA WOLLTER

Detta är en debattartikel, skribenten står för åsikterna i texten.

I. VALET

Det finns stunder då neutralitet upphör att vara neutral.

Då tystnad blir en handling och undvikande en lojalitet med den starkare parten.

För konstnärer är detta val särskilt skarpt. Vi arbetar där språket skaver, där det synliga möter det undanträngda. Angelägen konst föds lättare i friktion än bekvämlighet.

Andreas Gedin har skrivit om mig i KONSTNÄREN. Han kallar det kritik. Kritik är nödvändig i en levande offentlighet. Men också kritik måste tåla granskning. Skärper den sakfrågan eller förskjuter den fokus till person? Prövar den argument eller markerar den vem som anses legitim att tala?

Detta handlar därför inte bara om mig utan om vilken offentlighet vi vill ha.

II. DET OFFENTLIGA RUMMET

Hannah Arendt beskrev offentligheten som den plats där människor träder fram som handlande

Konstnären #2 och #4, 2025.

och talande subjekt. Politik uppstår där vi visar oss för varandra och låter våra ord möta motstånd.

Ett sådant rum bryts inte bara ned genom förbud. Det bryts ned när etiketten ersätter argumentet, när skuld antas före prövning, när människor reduceras till varningssignaler.

Då glider samtalet mot något annat. En informell domstol utan tydliga kriterier.

Den judiska intellektuella traditionen, som Andreas Gedin själv rör sig i när han skriver om exilens Berlin och Joseph Roth, har länge visat en annan väg. I Talmud är oenighet en metod. Sanningen hålls levande genom tolkning och motläsning. Joseph Roth skildrade hur samhällen bryts ned inifrån långt innan de formellt kollapsar. Hur språkets förskjutningar föregår institutionernas.

Precision är här inte en formalitet.

Den är en etisk hållning.

III. KONSTNÄREN SOM VITTNE

Konstnären verkar i – och prövar samtiden. Gör det som sker synligt.

Käthe Kollwitz gav sorg och fattigdom en kropp. Ai Weiwei visar hur konst kan vara maktkritik utan att bli propaganda. Felix Nussbaum målade Europas moraliska sammanbrott inifrån, innan historien hunnit ge det ett slutgiltigt namn.

I erfarenheten efter Förintelsen finns röster som Primo Levi och Paul Celan, där språket bär både minne och ansvar.

Det värsta börjar inte alltid med våld.

Det börjar när språket förlorar sin noggrannhet.

IV. TYSTNANDETS MEKANISMER

Ingen behöver formellt förbjuda en konstnär för att hon ska tystna.

Det räcker att höja kostnaden för att tala.

Uteblivna uppdrag. Tystnad från institutioner. Signaler om att vissa frågor gör en omöjlig.

Elisabeth Noelle-Neumann beskrev hur människor tiger när de upplever att deras röst leder till social bestraffning. När fler tiger smalnar samtalet av tills det riskerar att bli stillastående.

Budskapet behöver sällan uttalas öppet.

Det förstås ändå.

V. JAG VÄLJER ATT STÅ KVAR

Under de senaste två åren har en bild av mig cirkulerat som jag inte känner igen. Den har ibland

”Att uppmärksamma sådana händelser är inte att sprida myt eller konspiration. Det är att ta rättsstatliga principer om samtycke, ansvar och likhet inför lagen på allvar.

gått långt bortom saklig kritik och varit svår att bemöta i sak.

Jag har uttryckt mig otydligt vid tillfällena. Jag lär mig fortfarande. Ett öppet samhälle förutsätter att människor kan ompröva och fördjupa sina ståndpunkter.

Jag vill kunna tala om antisemitismens återkomst i Europa, om krigets brutalitet, om folkrättens gränser, om både judiskt och palestinskt liv, utan att samtalet förvandlas till moralisk utplåning av dem som talar.

Det är den offentligheten jag vill försvara.

VI. ANTISEMITISM, FOLKRÄTT OCH MÄNNISKOVÄRDE

Antisemitism är en av historiens mest förödande idéer. Den måste bekämpas konsekvent och utan undantag.

Just därför kräver anklagelsen precision. Att kalla någon antisemit eller att hävda att någon sprider antisemitiska föreställningar är ett allvarligt utpekande. Det kräver konkretisering, sammanhang och möjlighet till bemötande.

Antisemitism riktar sig mot judar som judar. Mina inlägg har handlat om statlig politik, krigföring och folkrätt. Den gränsdragningen är avgörande. Den är nödvändig för att skydda såväl palestinier från krigsbrott som judar från att kollektivt göras ansvariga för dem.

Min kritik av den israeliska staten är politisk och rättslig. Den är inte etnisk. Jag avvisar antisemitism. Jag avvisar också all avhumanisering av palestinier.

Vi måste kunna hålla flera verkligheter samtidigt: judisk rädsla efter 7 oktober och folkmordet på palestinier i Gaza.

När en verklighet används för att tysta en annan förlorar vi vår moraliska kompass.

Inga civila är legitima mål.

Inget barns död är ett argument för det.

Ingen stat står över folkrätten.

VII. METOD, PROPORTION OCH FOKUS

Andreas Gedin visar i sitt historiska arbete stor respekt för källor och sammanhang. Därför förvånar det mig att han inte tillämpar samma noggrannhet i beskrivningen av mig.

Den metod man kräver i arkivet måste också gälla i samtiden. Annars riskerar vi att göra källkritik selektiv.

Min invändning är inte i första hand personlig.

Den handlar om konsekvens.

Den handlar också om proportioner. Om hur en otydlig formulering i sociala medier kan utlösa enorma offentliga uppgörelser samtidigt som krigets brutalitet fortgår, medan kroppar ännu begravs och tusentals människor sitter frihetsberövade.

När indignationen riktas mer mot den som talar än mot det lidande som beskrivs behöver vi fråga oss vad som egentligen står i centrum.

VIII. ABU KABIR

Min hänvisning till Abu Kadir gäller dokumenterade och kritiserade missförhållanden kring hantering av organ och vävnader utan fullgott samtycke från anhöriga, något som utretts och lett till förändringar.

Att uppmärksamma sådana händelser är inte att sprida myt eller konspiration. Det är att ta rättsstatliga principer om samtycke, ansvar och likhet inför lagen på allvar.

Om hänvisningar till dokumenterade maktmissbruk och institutionsmisslyckanden i Israel automatiskt kan tolkas som antisemitism uppstår ett allvarligt problem. Då förlorar vi förmågan att skilja mellan saklig kritik och hatideologi. Den gränsen är avgörande, både för att skydda judar från verkligt hat och för att upprätthålla möjligheten till legitim granskning av statliga handlingar. Historien visar att straffrihet för makthavare är förödande.

IX. OM KONSEKVENSER

Att beskriva konsekvenserna av ett drev är inte att begära immunitet från kritik.

Det är att redovisa verklighet.

Den som talar om priset för att tala ber inte om medlidande. Hon synliggör en mekanism.

X. OFFENTLIGHETENS VILLKOR

Jag kräver inte samförstånd.

Jag kräver en offentlighet som kan bära oenig-

Stina Wollter. FOTO: ANNELI HILDONEN

het utan att ersätta argument med stämplingar.

En offentlighet där precision väger tyngre än påhopp.

Där människor inte reduceras till symboler.

Där allvarliga anklagelser hanteras med ansvar för konsekvenserna.

Det är en grundnivå för värdighet.

XI. SLUTORD

Jag är inte antisemit.

Jag har aldrig varit det.

Jag kommer fortsätta bekämpa antisemitism och stå upp mot allt judehat.

Och jag kommer fortsätta kritisera statlig politik som kränker människors rättigheter, oavsett stat.

Jag vill stå kvar i ett samtal där vi kan kritisera makt utan att förlora varandra som människor.

Det är svårare än att vinna en debatt.

Men det är mer nödvändigt. ●

Stina Wollter

Konstnär, programledare, människa

TEMA **OMFAMNA PENSIONEN**

DEN STUNDANDE PENSIONEN – ETT HOT ELLER LÖFTE?

Blir det än mer knapert under akt tre i livet eller
kan pensionen innebära en konstnärlig nytändning?

Magdalena Ljung pratar med tre konstnärer som
nyligen gått i pension.

TEXT: MAGDALENA LJUNG FOTO: THRON ULLBERG

"Nu får jag utrymme för idéerna som mullrar i bakhuvudet."

Eva Skarbäck och jag träffas i KRO:s lokaler i skrapan på Hornsgatan, där hon har arbetat som medlemsadministratör sedan 2008. I 18 år har kontoret varit hennes självklara hemvist. Nu är hon bara gäst här, och vi dricker te i muggar hon själv gjort! Eva är keramiker med verkstad och liten butik på Djurö och med medlemskap i Blås och Knåda. Hon har livet igenom kombinerat konstnärskapet med sitt administrativa deltidsarbete.

– Jag gick i pension vid årsskiftet, som 65-åring, och har blivit dagvill. Det är en djup vana att åka in till stan på måndagar. Samtidigt är omställningen inte så stor. För många konstnärer smälter arbete och fritid ihop, liksom hem och arbetsplats, speciellt när man har sin verkstad hemma som jag. Pensionen betyder mer tid till egen verksamhet. Nu får jag utrymme för de här idéerna som mullrar i bakhuvudet.

Är det något från ditt arbete på KRO som du bär med dig in i din nya vardag?

– Det har varit viktigt för mig att arbeta för oss konstnärer som grupp. Det politiska engagemanget är en del av mig, och jag lägger inte det på hyllan. Under åren har jag varit bollplank åt många konstnärer som behövt ekonomisk rådgivning, och kunskaperna från sådana samtal kan jag nu dela med mig av i mina nätverk.

Hur ser du på din framtid som pensionär?

– Jag är inte orolig för att inte klara mig. Min familj har alltid levt billigt. "Hur ska jag klara mig?" Det hör man mer från folk som haft feta

löner, med månadsinkomster som årsinkomster för konstnärer. Samtidigt säger flera av mina konstnärsvänner att de aldrig haft en så stadig inkomst som när garantipensionen kommer. Men de lever samtidigt under fattigdomsgränsen. Det blir skevt.

Vad skulle du vilja ändra på när det gäller konstnärers arbetsliv och pensioner?

– Det är mycket! Många konstnärer har timanställningar som extraknäck som inte ger någon tjänstepension, som kvällskursen i keramik jag ledde i 26 år vid Folkuniversitetet. Det finns en bild hos politiker om att folk inte vill arbeta, men i Finland, där det gjordes ett experiment med medborgarlön, gick inte folk ner i arbetstid. Alla vill ha ett meningsfullt sammanhang att gå till. KRO har alltid arbetat för att arbetsstipendierna ska vara sjukpenning- och pensionsgrundande, och här får jag delegera frågan vidare till vår ordförande Sara.

KRO:S ORDFÖRANDE OCH konstnär Sara Edström och jag hörs på mejlen. Hennes svar avrundar mina samtal om pensionen och hur vi konstnärer ska klara oss i livets tredje fas.

– Vi tycks äntligen se en ljusning angående de statliga stipendierna, så att de kan räknas som sjukpenninggrundande inkomst. SGI-utredningen som Calle Nathanson la fram för flera år sen ses plötsligt som en prioriterad fråga av kulturministern, och alla oppositionspartier säger detsamma. Vi ser också med intresse på det finska pilotprojektet där konstnärer som producerar utställningar på institutionerna får en anställning och därmed vettiga ersättningar.

Stipendier eller anställningar för konstnärer ses som grädde på moset – som bidrag. Vad säger du om det?

– Det är ett stort missförstånd. Det fria kulturlivet är så pass viktigt att det står i grundlagen att vi ska ha det. Den allmänna visningsersättningen som tillfaller konstnärer när de upplåter sina verk offentligt är en viktig finansiell grund för delar av Konstnärsnämndens stipendier. Det är på samma sätt när författares böcker lånas ut på bibliotek eller när musikers verk spelas i radio. AV-ersättningen är alltså inte ett bidrag, utan en ersättning för användning av konstnärligt arbete. Stipendierna blir alltså en utbetalning till konstnärerna för att de gör exakt det som staten vill att de ska göra. Om man efter ett sådant arbetsliv inte kan leva på sin pension finns det ett grundläggande fel i systemet. ●

FOTO: CORNELIA SOJDELIUS

FOTO: PRIVAT

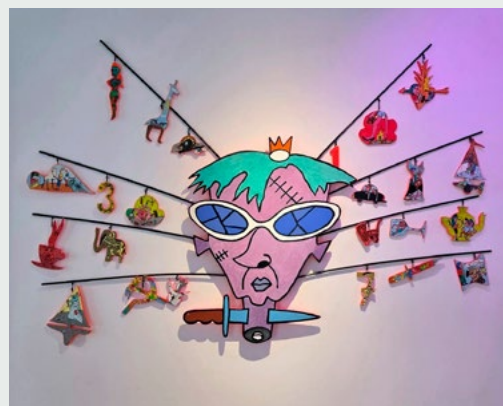

FOTO: PRIVAT

"Jag bara längtade till pensionen!"

Kristina "Krissan," Abelli Elander

har precis öppnat sin utställning ...I was here... på Cornelia Sojdelius Gallery i Stockholm. Hon visar dioramor som tycks komma från en annan värld samt målningar med underfundiga texter. Blomsterbuketter står på bordet och ett par vänner håller henne sällskap. Det är Jan Öqvist, tv-scenografen och regissören som hjälpt Krissan att hänga sin utställ-

ning och Sissel Wibom som själv ställer ut på Konstnärshuset. Jag ställer mina frågor, och vännerna dröjer sig kvar, lyssnande. Det är fint, det är sällan man ger varandra den tiden.

– Jag gick i pension ifjol, nu är jag 73 och fortfarande igång. Konstnärskapet är ett uthållighetsarbete med en väv av sysselsättningar, och mitt valspråk har alltid varit "många bäckar små". Sen blir det ens eget ansvar att hålla reda på alla anställningar och timmar. Vilka har betalat tjänstepension och vilka har inte gjort det?

Du var en gång min lärare på Konstfack. Hur var de åren?

– Jag älskade att jobba på Konstfack. Med start 1996 var jag där tio år, men var väldigt sur på lönen. En adjunktstjänst baserades på en vårdbiträdeslön med 18 500 i månaden, och vi gick på

halvtid. Efter skatt fick jag ut 6 000. Det räckte precis till hyran. Jag var ensamstående med barn, jobbade extra med att illustrera för DN och laga mat på ett behandlingshem på helgerna. Inga nöjen eller cigaretter, och tiden för min egen konst krympte till fredag eftermiddag. I detta förtvivlade läge började jag rita serier för att ha ett konstprojekt som inte kallnar, utan ett där jag snabbt kunde gå in och ut ur arbetet.

Men du har ändå kunnat arbeta med måleri, installationer och keramik och gör det fortfarande som pensionär?

– Jag bara längtade till pensionen! En liten fast summa varje månad är en lyx jag aldrig haft. Och jag har mer uppdrag nu än någonsin, men alla ger inte pengar. Genom åren har jag fått bra uppmärksamhet för min konst, men sålt dåligt och blivit dumpad av gallerister. Som tur är har jag Konstnärsnämndens stipendium, fem plus fem år, men det tar slut snart. Då kanske jag måste släppa min pyttelilla ateljé i Tallkrogen där jag

bor och bygga om mitt lager. Det är bra med konst som kan monteras ner och stuvats undan, vilket jag inte tänkte på som ung, när det var billigt med rivningskontrakt.

Hur skulle villkoren för konstnärer och pensionen kunna förbättras?

– Höj frilansarvodena så att vi kan pensions-spara även i eget företag. Inför medborgarlön. Ta bort skatt på pension. Jag har konstnärsvänner som får ut 8 000 i svälpension, vilket är ovärldigt ett modernt samhälle. Konstnärer bjuckar så mycket på sitt arbete, samtidigt skapar de stora värden, som gentrifieringen exempelvis. Så konstnärer är inga parasiter, i så fall är det andra som parasiterar på vårt arbete, får oss att känna oss skyldiga och tacka ja till skamlöst underbetalda arbeten. Konstnären ses också som rosen på tårtan. Åh, det är så svängigt och flärdfullt. Nej, det är ett jädra slit. Men man gör det för att man är så motiverad. För att man själv vet hur mycket kulturen betyder för en. ●

Unika möjligheter för printningar av konst

Tavlor • Fasader • Väggar

PrintGlas
En del av ROSLAGSGLAS

Från vision till färdig funktion.
www.printglas.se

"Sen jag gick i pension har jag haft fullt upp."

Peter Svedberg bjuder på årets första semla i sin lägenhet på Södermalm. Med grädde om näsan tittar vi på hans verk som hänger och står kring oss. Bitar av verk och skisser, för Peter arbetar mest med installationer i stor skala. Den första konstnärliga gestaltningen Flygturbiner och vingprofiler gjorde han 1995 för Bromma tunnelbanestation. Projektet Stad som installerades 2017 på T-centralen/Station Stockholm City har många sett. Bakom tjocka, oregelbundna glas finns fotocollage av vintriga stadsbilder. Bland alla flanörer syns också undertecknad i pälsmössa. Nu är Peter på gång med det stora projektet En dag i Karlstad till järnvägsstationen i samma stad, med invigning den 4 maj.

– Sen jag gick i pension för fem år sedan har jag haft fullt upp. Det är roligt men också slitigt för en 70-åring att ta hand om alla moment i ett projekt som hållit på i åtta år. Teknik, logistik, ekonomi. Stå i en kall tunnel och vara byggtekniker, städa, sen hem och administrera. Jag har fantastiska assistenter, men det är mycket som landar på mig ändå. Som konstnär är du både privilegierad och orättvist behandlad, men om jag skulle få leva om mitt liv så skulle jag välja samma sak.

Det är lätt att tro att pensionärer inte är lika heta på konstens marknad?

– Så kan det vara i gallerivärlden, men offentliga utlysningar bygger på kompetens och tidigare uppdrag. De vill ha garantier för att projektet är hållbart, genomförbart och kan bli klart i tid. Jag är byggnadssnickare i grunden och ritar mina skisser i ett arkitektprogram. Jag talar redan juryns språk och har kanske ett försprång där.

FOTO: PRIVAT

FOTO: PRIVAT

Vad är det för skillnad på kulturskapare och andra yrken efter pensionen?

– Pensionen för en konstnär är bara en formell sak, en summa pengar varje månad, som ett stipendium. Konstnärsnämndens tvååriga arbetsstipendier ligger på 120 000 om året sedan 2008, och det är jämförbart med garantipensionen. Men till skillnad från pensionen räknas inte stipendier som A-inkomst, vilket kan krångla till livet. En fråga som borde ses över. Stipendier är för det mesta räddningen för många. Men när jag hade ett arbetsstipendium var min A-inkomst så låg att jag inte var kreditvärdig. Jag kunde inte beställa en transport av mina verk, utan min mamma fick underteckna. Likadant när jag och min dåvarande fru skulle köpa ett radhus, hon hade ett arbetsstipendium, vilket gjorde att vi inte kunde få lån trots hög kontantinsats.

– Vilket råd skulle du ge till konstnärer som oroar sig för sin pension och till nyblivna fattigpensionärer?

– Ha andra jobb vid sidan om så att du får pen-

sionspoäng, och ta med dig kunskap från dessa arbeten in i ditt konstnärskap. När jag jobbade som varvårdare på mentalsjukhus mötte jag människor med annorlunda perception, vilket fick mig att tänka utanför boxen. Jag hade också en forskartjänst på Ericsson i fyra år där vi undersökte framtida användande av mobiltelefoni. Tekniska lösningar för scenografi i musik- och reklamvideor var ett annat uppdrag. Allt det har jag dragit nytta av. Oregelbundna jobbscheman med lediga dagar har också passerat mig. Fast jag har aldrig haft en ledig dag i mitt liv, jag har jobbat jämt. Något som fler äldre konstnärer borde hålla reda på är Konstnärernas hjälpfond, därifrån kan man söka medel vid skral ekonomi. ●

TIPS!

I publikationen "Pensionsplanering för konstnärligt yrkesverksamma" på konstnarsnamnden.se finns info kring pensionen med praktiska tips och idéer.

SVENSK AKVARELLFÄRG I GLAS

Våra akvarellfärger tillverkas för hand av noggrant utvalda pigment med hög ljusäktighet. Pigmenten rivs omsorgsfullt tillsammans med ett medium baserat på gummi arabicum – en naturlig mjölksaft från akaciaträdet och en av få hartser som är helt vattenlösliga – särskilt väl lämpad för akvarellmåleri. I bindemedlet ingår även akaciahonung, som bevarar fukten, förbättrar färgens flöde och arbetsbarhet samt framhäver pigmentens klarhet och djup. Den generösa färgkoppen på 4,5 ml gör det enkelt att snabbt aktiviera och arbeta upp rikligt med färg. Glaskopporna är lätta att rengöra, vilket gör dem både hållbara och återanvändbara. Vår fabrik är belägen i Genarp i södra Skåne. Sedan 1989 har ambitionen varit tydlig: att bli helt självförsörjande på el och värme. Idag kommer 60 procent av energiproduktionen från sol, vind och jord – ett medvetet steg mot en mer hållbar framtid.

www.ottossonfarg.com

Enkät

KONSTNÄRER I PENSIONSTANKAR

TEXT: ROBERT STASINSKI ILLUSTRATION: DENNIS ERIKSSON

PENSIONEN ÄR FÖR många synonymt med vad som ligger bortom horisonten – dit når jag en dag, men inte riktigt ännu. Synonymt med åldrande, kanske sjukdom, hälsosvikt och inkomstbortfall. När medellivslängden ökar i samhället lär pensionen bli en mer betydande del av livet, och för konstnärer är det traditionella skiftet från yrkesliv till vila, från produktion till nedvarvning, inte lika självklart som

för andra grupper. Många är konstnärer, oavsett ålder och ekonomisk status.

För att ta reda på hur tankarna går för konstnärer i olika faser av livet ställde vi frågan om hur de tänkt att konstnärskapet ska se ut efter pensionen. Ett tjugotal konstnärer tillfrågades och drygt hälften valde att svara. Vissa uttrycker stor oro, vissa har knappt ens tänkt sig att konstnärskapet ska förändras och några har hittat speciallösningar för att försörja sig under livet. Andra har redan mejslat fram vilka typer av inkomster de

förväntar sig kunna få i livets tredje fas. Inre drivkraft stöts mot yttre trygghetssystem, och tydligt blir att pessimism kring de ekonomiska aspekterna av pensionen och åldrandet dominerar bland de svenska konstnärerna som svarat, delvis eftersom många inte vet exakt vad de kommer att få ut i pension, exempelvis då man har arbetat utomlands eller mellan tillfälliga och fasta arbeten. Samtidigt finns en obruten energi för att arbeta till sista andetaget med sin konst, att trots bristande trygghetssystem och samhällsskydd fortsätta utvecklas som konstnär. ●

FRIDA KLINGBERG

ÅLDER: 45

Hur går dina tankar kring pensionen?

– Ärligt talat så har jag accepterat att jag kommer vara fattig som pensionär. Jag valde att satsa på något jag anser viktigt och brinner för. Tyvärr ger inte just det jag ville göra med livet social trygghet, vare sig som verksam eller som äldre. Jag är medveten om det och

"Jag tror jag kommer att ha mer tid för konsten i pensionsåldern än nu."

tycker det är förfärligt att samhället inte ser värdet av konst och konstnärers arbete. Självklart önskar jag att samhället hinner förändras till det bättre innan jag blir pensionär, om jag nu får lyxen att leva länge.

Ser du konstnärskapet som livslångt eller tänker du att det är något du kommer att dra ner på?

– Jag ser det som livslångt, även om jag just nu har en paus på obestämd tid. Eftersom jag ville skaffa barn (på egen hand) så tar jag hand om barn och lönearbetar ganska mycket sedan fem år tillbaka utan tid över till något annat. Det gick inte att kombinera ett ensamstående föräldraskap med aktivt konstnärskap på grund av den ekonomiska otrygghet det innebär. Jag tror jag kommer att ha mer tid för konsten i pensionsåldern än nu.

Vet du i runda slängar vad du kommer att få i pension?

– Det är helt översiktligt. Eftersom jag har arbetat deltid på så otroligt många ställen över åren så får jag en drös papper med tjänstepension från olika företag varje år, med några hundralappar eller några tusenlappar i varje. Jag inser att jag inte kommer att ha någon pension att tala om, även om jag skulle börja jobba heltid idag och framåt. Jag väljer att inte räkna på det. Vill inte veta. I nuläget får jag precis vardagen att gå ihop ekonomiskt, så jag kan ändå inte göra något åt det.

Vilken eller vilka förbättringar skulle göra störst skillnad för din pensionsframtid?

– En rimlig basinkomst eller mininivå för pension som går att leva på vore det enda mänskliga. Inte bara för konstnärer, utan för alla.

MOURAD KOURI

ÅLDER: 39

Hur går dina tankar kring pensionen?

– Än så länge har tankarna kring pension mest varit abstrakta – vid tillfällen närmare sagt barnsliga – i den bemärkelsen att jag inte riktigt tagit den perioden av livet på fullaste allvar. Det kanske inte är ovanligt att inte tänka så långt fram heller, men ju

"En fördel med det konstnärliga arbetet i sig är att det liksom inte riktigt går att ringa in och därför är mer eller mindre föränderligt."

äldre jag blir, desto mindre främmande känns det. Om än fortfarande rätt så diffust.

Ser du konstnärskapet som livslångt?

– Förhoppningsvis något livslångt då jag inte vet vad jag annars skulle kunna ägna mig åt under en längre tid, rastlös som en är. Samtidigt är det nog en fördel med det konstnärliga arbetet i sig, att det liksom inte riktigt går att ringa in och därför är mer eller mindre föränderligt. Ibland upplever jag att det ligger något ologiskt i tanken på att gå i pension som konstnär, eftersom jag ändå föreställer mig att jag kommer att vilja syssla med liknande skapandeprocesser även då.

Vet du i runda slängar vad du kommer att få i pension?

– Vagt uttryckt tror jag, och hoppas, att den kommer att bestå av ett slags kombination av sparpengar, allmän pension från exempelvis undervisning eller liknande samt fortsatt konstnärligt arbete. Lite som jag var inne på i förra frågan: det kanske inte blir en pension "som sådan" för mig, så länge kroppen såväl som sinnet tillåter mig att producera alster under rimliga villkor... Är det en orimlig tanke? Jag vet inte.

Vilka förbättringar skulle göra störst skillnad för din pensionsframtid?

– Det vore ju bra om mininivån för pension och basinkomst i allmänhet inte sänks för att kompensera för kapitalvinster på bekostnad av det offentliga, men det berör ju oss alla egentligen. Pensionsgrundande konstnärstipendier har jag vid några enstaka gånger sett dyka upp och noterat i bakhuvudet, då det skänkt ett slags tröst eller vag optimism inför framtiden. Sen är ju saker som temat för detta nummer ett slags rådgivande tillfälle för reflektion och eftertanke. ▶

FOTO: THRON ULLBERG

TEMA **OMFAMNA PENSIONEN**

JÖRGEN SVENSSON

ÅLDER: 68

Hur går dina tankar kring pensionen?

– Jag ser fram emot pensionen, dock med en viss oro. Jag har klarat min ekonomi hyfsat bra genom stipendier och till och från lönearbete. Jag har alltid sett till att de lönearbeten jag har haft har varit intressanta och på något sätt kopplade till konstnärskapet, som typ att undervisa på konstskolor. Jag har heller aldrig jobbat heltid med

lönearbete, därav oron inför pensionen eftersom jag förväntar mig att den pension jag kommer att få blir låg.

Ser du konstnärskapet som livslångt?

– Konstnärskapet är för mig livslångt. Det är en betydande del av mig och den jag är. Jag hoppas kunna få mer tid och jobba mer med konsten efter pensionen. Men det hänger ju på om man får vara frisk.

Vet du i runda slängar vad du kommer att få i pension?

– Det är en annan faktor till oron, att jag inte har någon direkt koll på vad jag kommer att få i slutändan. Jag jobbade i många år som professor på Konstakademien i Trondheim och i olika referensgrupper vid tillsättande av professorer och har försökt få reda på vad det kommer att betalas ut därför. Den norska pensionsmyndigheten har bara sagt att jag får reda på det när den svenska pensionen börjar att betalas ut. Väldigt märkligt. Jag borde

naturligtvis försöka få bättre koll, men ett väsentligt problem i detta sammanhang är att jag har extremt lite intresse för pengar.

Vilka förbättringar skulle göra störst skillnad för din pensionsframtid?

– Jag är rädd för att jag inte är rätt person att ge råd i den här frågan. Svaret på föregående fråga är väl ett tydligt bevis på det. Pensionsgrundande stipendier är väl bra men det är ju långt ifrån alla som får dem. Jag lyckades få Konstnärsnämndens tioåriga stipendium som är pensionsgrundande, och det borde ha tillfört min pension något. Ett råd är väl att försöka spara så tidigt som möjligt. Det är dock ett råd jag själv inte kan följa. Jag har haft fyra barn att försörja, så att jobba med konst och kunna lägga undan pengar har för mig varit en svår ekvation.

Emaljverkstad
Grafikverkstad
Risotryck
Textilverkstad
Vävstol

Boka nu
kulturcentrum@ronneby.se

Verkstäderna kan hyras av yrkesverksamma konstnärer, skolor och hantverkskunniga.

**KULTURCENTRUM
RONNEBY KONSTHALL**
Kallingevägen 3, Ronneby

KULTURCENTRUM RONNEBY
Konst i Blekinge
REGION BLEKINGE
Ronneby KOMMUN

Foto: Anders Bergö

CARL SCHUBERT
7 - 29 mars
Galleri Artsight

OLA NIKLASSON
11 april - 3 maj
Galleri Artsight

**JOHANNA
GUSTAFSSON FURST**
ÅLDER: 52

Hur går dina tankar kring pensionen?

– Jag förväntar mig en väldigt låg pension så jag planerar snarare för att ha så lite utgifter jag kan i framtiden. Och när jag säger ordet framtid vill jag också säga att ekonomiska systemen är så oförutsägbara i det världsläge vi har, så det känns oöverstigit att reda ut hur jag ska göra. Saken är också den att jag

FOTO: ALI LORESTANI/TT BILD

för cirka 15 år sedan gjorde en snabb koll och fick rådet att jobba heltid tills jag är 67 år gammal, och då skulle jag ändå få en väldigt låg pension, för det var liksom för sent att få ihop nog. Så redan då handlade valet om att helt sluta göra konst och lägga tid på att tjäna mycket pengar och det vill jag inte. Jag väljer att vara konstnär, det har jag gjort nu i 30 år och det verkar som att jag fortsätter. **Ser du konstnärskapet som livslångt eller tänker du att det är något du kommer att dra ner på?**

– Det är livslångt.

Vilken eller vilka förbättringar skulle göra störst skillnad för din pensionsframtid? (T.ex. pensionsgrundande stipendier, bättre frilanssystem, minnivå för pension, basinkomst, bättre rådgivning för konstnärer, etc.)?

– Dina förslag låter bra. När det kommer till rådgivning så förutsätter det ju bättre villkor, så att det finns något att ge råd om.

PETER JOHANSSON
ÅLDER: 61 ÅR

Hur går dina tankar kring pensionen?

– Jag får bara den allra minsta pensionen som min gamla kompis kallar folkpension. Runt 11 000 i månaden om jag fattat rätt. Men har kollat lite och kan börja ta ut den redan vid 63! Strålande lyxigt, som ett stipendium varje månad. Täcker ju boendet. Kanske gör det mig något lugnare i alla fall, men fan vet, de flesta av mina ►

FOTO: PER JOHANSSON

Ayman Azraq • Linnea Henriksson
Evelina Jonsson • Emanuel Svedin

*Begränsa dig.
Inneslut mig.*

7 februari – 1 maj
Konsthallen Kulturens hus, Luleå

Annonsera i KONSTNÄREN

Kontakta Hans Flygare
hans@annonshuset.se
tel. 076-116 50 01

Konstnären

idéer och projekt har kommit ur skit och elände. Kanske blir man bara lat och tråkig med pension? Hur som helst kvittar det om jag väntar till 67 år, blir bara nån hundring mer, så lika bra att ta ut den så snabbt det är möjligt. Behöver pengar till att göra konst nu, inte när jag är sjuk och skröplig.

Ser du konstnärskapet som livslångt eller tänker du att det är något du kommer att dra ner på?

– Om jag fick drömma skulle jag gärna fortsätta jobba med konst och allt däromkring tills jag stupar, men jag har ju ingen aning om jag får ha hälsan och orken. Aldrig tagit detta för givet och är nog mer förvånad över att jag lyckats hanka mig fram på dessa fula grejor. Vem trodde att självterapi skulle intressera så många andra? Sjuk jäkla tur, om man nu får svära.

Vilken eller vilka förbättringar skulle göra störst skillnad för din pensionsframtid?

– Allt som gör det möjligt att jobba vidare och mer är ju bra. Pensionsgrundande stipendier, utökade inkomster från rättigheter som IR och IV från Bildupphovsrätt är strålande. Redan nu en av mina största inkomstkällor. Gillar också de försök som gjorts på Irland med statliga löner för kulturarbetare.

– Annat jag tror på utifrån de sponsorer och mecenater jag mött är deras önskan om avdragsrätt för inköp av konst, det finns ju för design och form så borde kunna lösas. Samma med avdragsrätt vid företagsstöd (sponsoring) till kultur. Med lite tur skulle detta kunna ge lite mer pengar till kulturen i stort.

– Sedan denna oro och utsatthet som konstnärer känner. Om jag skulle ta mig själv som exempel:

– Mina inkomster når aldrig så högt att jag ens får chans att hyra lägenhet,

"Vem trodde att självterapi skulle intressera så många andra?"

inte ens av ett kommunalt hyresbolag. Även om jag kan bevisa att jag de senaste tio åren fått in stipendier så att jag kommer upp i denna summa. Så jag har fått jaga borgenärer och olika sorters säkerhet för att ens hyra en liten lägenhet, än mindre låna pengar till konstprojekt eller annat som en bil om jag behövt en.

– Det i sig är rena farsen att presentera sig och en låneidé för en bank. Det är ett tips för alla som vill ha en riktigt rolig halvtimme: pröva att gå på banken och låna pengar!

– Hela verksamheten blir ju nästan maffiaartad. Jag tigger material och tjänster av sponsorer, ser till att få alldeles för mycket material, säljer det partiet mot verkliga pengar eller

"När konstnärer går i pension är det ofta inte från konstnärsvyrket de går, utan från brödjobbet."

byter mot annat material eller någon hantverkarens hjälp.

– Byter tandvård, datorreparationer, revisorstjänster och grannens stora skrivare mot gammal konst jag har i lagret. Vi räknar av och så pytsar jag in mer konst om en lagning pajat i tändarna.

– Med andra konstnärer eller hantverkare byter jag arbetstimmar. På detta sätt existerar inte pengar, men konsten blir gjord.

– Ja, nåt måste vara fel i systemet när man tar till dessa lösningar. Så jag välkomnar allt som kan förbättra våra villkor. Men där finns värre exempel jag stött på, med unga konstnärer som valt att inte skaffa barn för att ha råd att göra konst.

**KONSTNÄRSDUON
ÅSA NORBERG
& JENNIE SUNDÉN**

ÅLDER: 49

Hur går era tankar kring pensionen?

– Om vi ska vara ärliga så är pensionen inget vi har tänkt på särskilt mycket. Antar att vi inte är ensamma om det. Hursomhelst tycker vi att frågor generellt kring konstnärers sällan ger hela bilden. De flesta konstnärer får inte sin inkomst från konstnärligt arbete, vilket betyder att landets konstnärers egentliga genomsnittsinkomst grundas på ett vårdjobb, lärarjobb, konsultjobb eller liknande.

Ser ni konstnärskapet som livslångt eller tänker ni att det är något ni kommer att dra ner på?

– När konstnärer går i pension är det ofta inte från konstnärsyrket de går, utan från brödjobbet. Och för de flesta är det nog detta arbete som den utbetalda pensionen grundas på. I diskussioner om konstnärers inkomst lyfts ofta låg ersättning som det stora problemet. Ersättningen för utställningar är förstås exceptionellt dålig, men det som kanske är det stora problemet är att det finns för få möjligheter och tillfällen för konstnä-

rer att ens få betalt. Att det finns för få utställningsplatser och alldeles för få stipendier för att försörja de konstnärer som utövar konstnärligt arbete i Sverige idag.

– Detta leder till att det inte finns någon ekonomisk kontinuitet i en konstnärs yrkesliv. Frågorna ni ställer skulle antagligen besvaras väldigt olika av en och samma konstnär i olika skeden av deras liv. Att titulera sig konstnär är ett åtagande som få pensionerar sig från. Däremot är brödjobbet det.

Vet ni i runda slängar vad ni kommer att få i pension?

– Nej men gissningsvis garantipension.

Vilken eller vilka förbättringar skulle göra störst skillnad för er pensionsframtid?

– Absolut skulle alla slags ekonomiska stöd såsom fler och pensionsgrundande stipendier, basinkomst, höjd garantipension o.s.v. hjälpa.

NICOLE KHADAVI

ÅLDER: 27

Hur går dina tankar kring pensionen?

– Jag har nog aldrig tänkt att jag kommer att pensionera mig, men ärligt talat tänker jag att om jag skulle hamna där föreställer jag mig ett liv likt det jag har nu, fast med lite mer sparpengar. Även om jag till största delen försörjer mig som konstnär är det alltid svårt att få ihop det. Jag föreställer mig att många pensionärer lever så som konstnärer lever ständigt och jämt – alltid lite kort om pengar – men jag kan såklart ha väldigt fel. I varje fall vill jag ha en större buffert än i dagsläget och kanske bo någonstans

där det är varmare och billigare än i Stockholm. Allting känns ju lite lättare då, förutom att garantipensionen upphör om man lämnar Sverige...

Ser du konstnärskapet som livslångt eller tänker du att det är något du kommer att dra ner på?

– I dagsläget är skapandet ett behov snarare än ett val. Jag känner mig instängd och tappat mening i dagarna om jag inte får materialisera mina tankar. Därför har jag alltid tänkt att det kommer att vara en livsstil jag lever livet ut. Men jag försöker ta höjd för att kroppen inte skulle orka bygga och försöker hitta sätt att visualisera idéerna utan att bygga dem själv. Men eftersom jag jobbar med installation och rumslighet är det väldigt svårt. Ofta växer alla former fram i verkstaden.

Har du någon idé eller tanke på vad din pension kommer att bestå av?

– Jag tänker att jag successivt ska dra ner på kostnaderna genom livet – försöka betala av lån innan pensionsåldern för att kunna leva på sparpengar. Jag har väldigt dålig koll på de traditionella pensionssystemen som tjänstepension och inkomstpension, jag har alltid tänkt att konstnärer och frilansare inte kan förlita sig på sådant, utan måste spara själva. Jag hoppas kunna varva sparpengar med ett aktivt konstnärskap, även om jag förväntar mig ett lägre skapartempo i högre ålder.

Vilken eller vilka förbättringar skulle göra störst skillnad för din pensionsframtid?

– Om svenska staten hade börjat värdesätta konstens förmågor och nödvändigheter för framtiden som komma skall kanske vi hade kunnat få konstnärlön, vilket hade varit det allra bästa. Då kunde vi spara till vår pension precis som alla andra med "vanliga" jobb. ●

"Jag har nog aldrig tänkt att jag kommer att pensionera mig."

FOTO: OLGA KRÜSSENBERG

REFLEKTION: KONSTNÄREN, D.Ä.

Vi lever i ett samhälle som placerar åldrandet i färdiga mallar – också när det gäller smak, uttryck och konstnärligt skapande. Men det sena konstnärskapet vittnar ofta om något annat: om motstånd, motsträvighet och en frihet bortom förväntningarna. **Pernilla Glaser** reflekterar över konstnärers åldrande och vad det kan frigöra. TEXT: PERNILLA GLASER

Ingmar Skoog, en av Sveriges mest framstående forskare kring åldrande, sa i ett samtal på Bokmässan i Göteborg för några år sedan att problemet med att bli gammal är att omvärlden förväntar sig att man ska byta smak. Även om man har varit hängiven dödsmetall så vill omsorgspersonal och ibland också anhöriga att man växlar över till dansband i 75-årsåldern. Vi har färdiga mallar för ålderdom precis som för det mesta annat.

När jag som 25-åring regisserade en berättarversion av *Tusen och en natt* med elever på Göteborgs teaterhögskola, avsedd att framföras på ålderdomshem, frågade jag nervöst referensgruppen med snittålder runt 80 om det var för många snuskiga historier i vår föreställning. En kvinna la huvudet på sned och svarade: "Lilla gumman. Jag är 87 år, vad är det du tror att jag inte hört förut?"

Att vara gammal kan vara att klappas på huvudet och mötas av föreställningar om att ett klenkt förstånd åtföljer en skör kropp. Men parallellt med ålderismen och fördomar om den äldres smak, behov och förmåga finns något annat.

Lena Cronqvists sista utställning ägde rum på Konstakademien 2024. Konstnären var då 82. Tvåhundra verk från ett 60-årigt konstnärskap,

rum efter rum med målningar där de återkommande flickorna tittade allvarligt tillbaka på betraktaren. Hennes syn var nu mycket dålig. I en intervju med Aftonbladet berättar hon att hon gått över till akrylpenna. Konstnärskapet fortsätter. "Jag hoppas det. Man får väl uppfinna något nytt", sa hon.

Att vara en skapande människa går inte över. Filosofen Theodor Adorno, som dog i slutet av 60-talet och var en av medlemmarna i den så kallade Frankfurtskolan, var också kompositör och skrev om bland annat Beethoven. Han använde begreppet *spätstil* (sen stil) för att förklara hur det skedde något annat, avvikande och radikalt i Beethovens sena kompositioner. Adorno beskriver en kompositör med full kontroll över sitt medium men som mot slutet avviker från det förväntade, från den sociala miljö som är hans egen.

Med Edward Saids ord: "Beethovens sena verk

”Vägran ser ut som ett nej
men det är inte detsamma
som passivitet. Vägran är aldrig
uppgiven, motståndet är en handling.

FOTO: EVA TEDESJÖ/TT BILD

Bild från Lena Cronqvists utställning på Lena Cronqvist ställde ut på Konstakademien. Hon beskriver hur hon uppfinner sig själv då synen och kroppen förändras.

är en sorts exil från den miljön.” I essän om sena konstnärskap, där han också diskuterar Adornos tankar, skriver Said också om Ibsen: ”Det sena konstnärskapet inte alls som en harmonisk slutsats utan som motstånd, svårighet och motsättning”, skriver Said, ”framför allt i Ibsens sista verk, *När de döda vaknar*.” Said kallar det för en avsiktligt oproduktiv produktivitet; en motsträvighet.

Kanske är det den där motsträvigheten som litteraturvetaren Toril Moi syftar på när hon beskriver Ibsen som både modernistisk och modern. Alltså både som en konstnär som plockade ner konsten från en piedestal av uppbygglighet och öppnade den för det verkligt känslomässigt råa. Men också hur samtida han fortsätter att framstå i sitt insisterande på den mänskliga utsattheten.

Att vägra är livets första och sista rättighet. Att vägra inordna sig, att vägra öppna munnen eller att vägra stänga den. Vägran ser ut som ett nej men det är inte detsamma som passivitet. Vägran är aldrig uppgiven, motståndet är en handling.

Antonia Hofstätter, forskare i kritiska studier, har i en artikel diskuterat Adornos begrepp spätstil i relation till begreppet antropocen och vår förståelse eller brist på förståelse för vad

en katastrof är. Antropocen är en dröm om en sammanhängande berättelse, menar Hofstätter. Adornos spätstil, tänker hon sig, kan hjälpa oss att förstå upplevelsen av våra handlingar och hur vår förståelse av samtiden slår i gränserna när vi vet att vår återvinning och vårt cyklande inte är tillräckliga.

Spätstil, konsten som skapas i slutet av ett konstnärsliv, kan vara ett annat berättande. Ett som rymmer det fragmentariska, kollisioner och upplösning, och hjälper oss att vara i den kris som våra liv och vår tid är.

En mycket gammal människa kan gå över till en närmast ålderslös existens. Allting finns där samtidigt; början och slut, skuggorna från dem som befolkat livet, och drömmarna som lossats från vardagen.

Filosofen Timothy Morton skriver i boken *All Art is Ecological* om det samtida och det gradvisa. För att kunna agera för en mer hållbar värld, argumenterar han, behöver vi förstå samtidigheten i att vår enskilda handling (starta bilen för att köra den korta sträckan till gymmet) inte har någon påverkan på miljön. Men någonsans blir summan ►

av handlingarna ändå en överbelastning. Vi behöver lära oss att något kan vara delvis sant.

En annan filosof, Slavoj Žižek, skriver i *Too late to awaken; what lies ahead when there is no future* att vi måste hålla två motstående perspektiv i huvudet: insikten om att det kommer att ske en kollaps och ambitionen att verka för att det inte ska ske.

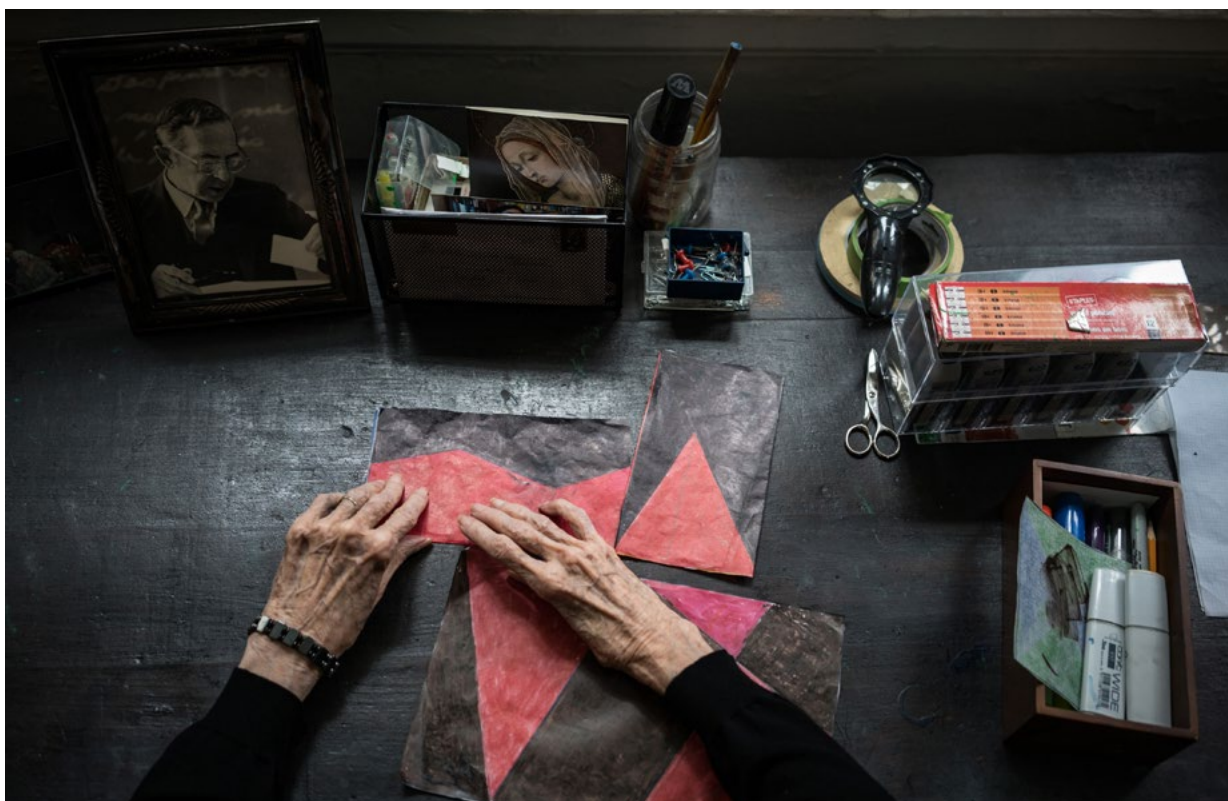
Vi lever inte i en tid av nyanser. Nyheterna fylls med ofattbart våld, och striden för ett samhälle som är öppet och inkluderande står varje dag. Ändå finns där komplexitet och motsägelsefullhet som vi behöver lära oss att hantera. Samtidigheter och trassel som inte inordnar sig i en klickvänlig snabb logik.

Anakronism, från latinets *ana* (se) och *kronos* (tid), är placeringen av något i fel tid. Men saker kan, som sagt, vara rätt och fel samtidigt. Och upplevelsen av tid och minne är något annat än almanackans blad. Framtid och förflutet är berättelser vi berättar för oss själva. Och de

” När den gamla Henri Matisse satt i sängen och klippte ut sina figurer gjorde han kanske bara det konstnären gör. Drar världen genom ett nålsöga så att vi andra kan få syn på den.

skiftar genom livet. Det sena konstnärskapet kan avstå från den inbillade uppgiften att besvara eller lägga till rätta och istället ge uttryck för en kaka-foni av det besvärliga, sinnliga och oavslutade. Med Adornos ord: ”I konsthistorien är de sena verken katastrofer ... De passar inte in i någon form och kan inte sammanfattas eller begripliggöras, eftersom deras öppenhet och fragmentering är grundläggande, varken ornamental eller symbolisk eller något annat. De sena verken handlar om ’förlorad totalitet’ och det är i den här bemärkelsen de är katastrofala”.

Och kanske är det just vår tid, så våldsam och förvirrande den är, som behöver tumultartade speglingar; modig konst som vägrar förklara och lägga till rätta.

Carmen Herrera slog igenom som 89-åring och fick trots sitt sena genombrott leva i 17 år som etablerad konstnär i New York.

TODD HEISLER/TT BILD

Borde vi inte då visa särskild omsorg om den åldrade konstnären? Borde vi inte se ett liv i konsten som spjutspetsforskning i människans grundvillkor och erbjuda generösa pensioner och konstnärsbostäder om än inte av alabaster så i alla fall med rimlig hyra. Ska vi inte samla oss och lyssna till stormen som den äldre konstnären kan släppa loss?

Susan Gubar skriver i boken *Grand Finales: The Creative Longevity of Women Artists* om hur Moma i New York gjorde museets första retrospektiv med en kvinnlig konstnär med Louise Bourgeois. Hon var då 70 år. Ingen kunde gissa, skriver Gubar, att en till retrospektiv skulle behövas 2017, sju år efter hennes död, för att visa Bourgeois estetiska genombrott under sina sista år.

2017 ändrade ett av världens mest prestige-fyllda pris till enskilda konstnärer, Turnerpriset, sina regler. De tog bort bestämmelsen om att konstnärer som belönas inte får vara äldre än 50 år. Och samma år vann Lubaina Himid, då 63 år, och blev den första svarta kvinnan att ta hem priset.

Himid som ägnat hela sitt konstnärskap och sin gärning som curator åt att lyfta fram det förtigna och dolda, svarta människors levda erfarenheter.

Många konstnärer slutar inte. Några får ikonisk status efter ett liv av skapande, som Marie-Louise Ekman. En recension i *Nordisk Konstkritik* av hennes restrospektiv 2025, när hon är 80 år, på Konstakademien har rubriken "Grandios, vanvördig och helt och hållet sig själv". Spätstil.

Andra får ta plats i offentligheten sent. Som den kubansk-amerikanska konstnären Carmen Herrera med sina abstrakta färgfält, som i 80-årsåldern började nå verklig framgång med sin konst. Och som sedan fortsatte att måla tills hon dog 2022 vid 106 års ålder.

Många konstnärer har uttryckt att man behöver kliva ur vägen för sig själv för att något annat ska kunna hända. Man behöver alltså ta sig runt eller igenom sina föreställningar, sina fördomar, sin smak, sina vanor, för att kunna leka, utmana och överraska sig själv med något som är äkta. Inte för att det är logiskt eller påminner om något annat, utan för att det är sant.

"Jag gör det i självförsvar," sa Henri Matisse om figurerna han började klippa ut i kartong. Den första, Ikaros, var en man med ett rött hjärta

Pernilla Glaser är författare och utbildare. Hon har undervisat i skrivande och berättande på Konstfack och Berghs och utformat en kurs i kreativt skrivande för Sveriges arkitekter.

FOTO: DAVID LAGERLÖF

som föll genom en himmel fylld av explosioner. Matisse var 70 år. Hans bilder var placerade i förvar på grund av en utdragen skilsmässa och strid om tillgångarna. Han själv var sjuk och hans hem i sydöstra Frankrike var omgivet av tyska soldater, och i trädgården exploderade de allierades granater. Tre år senare översvämmades hans hem av utklippta fiskar, fåglar och figurer. Hans assistenter transponerade dem enligt Matisse's bestämda instruktioner.

Det finns alltid begränsningar. Men konstnärer använder och ibland förtydligar begränsningen. De agerar förutsättningar för sin motsats; frihet.

När den gamla Henri Matisse satt i sängen och klippte ut sina figurer gjorde han kanske bara det konstnären gör. Drar världen genom ett nålsöga så att vi andra kan få syn på den. Eller drar nålen genom ett stort och ofta obegripligt trassel som är tillvaron så att vi har en färg, en ton att följa genom röran.

Vad kan jag lära mig från spätstil, konstnärskap som sent i livet växer ut över kanterna och bråkar med sig självt? Kanske att tillvaron alltid kan ställas på ända och att mod är att ta spjörn mot det förgivettagna med all sin erfarenhet. Och att ålderdom inte är en egenskap, utan en utgångspunkt. En konstnär drar sig inte med självklarhet tillbaka. Har vi tur blir vi inte lydigare med åren. ●

Konst på avbetalning

DEL 2: HUR FUNGERAR MODELLEN FÖR HYRKÖP I SVERIGE?

I förra numret av KONSTNÄREN rapporterade vi från Uleåborg, Finland. Där har Uleåborgs konstnärsförening en aktiv uthyrnings- och avbetalningsmodell för konstverk. Det har skapat ökad försäljning och ekonomisk stabilitet för föreningen, vid sidan om deras mer klassiska galleriverksamhet. De kallar uthyrningen för ett artotek, även om det egentligen inte är ett klassiskt sådant. Ett artotek syftar till att låna ut konst gratis, likt böcker, och brukar även ske via bibliotek.

TEXT: KARIN FRID FOTO: NORA LOREK

ARTOTEK HAR FUNNITS i stor utsträckning i Sverige tidigare, men bara några platser har kvar denna praxis. Men även den modellen har kommit att försvinna alltmer under 2000-talet.

– Det som jag tror stökar till det med artoteken är att det är mycket jobbigare att låna ut konst jämfört med att låna ut böcker, även om det är samma system. Konst är lite mer känslig, om något går sönder exempelvis. Ofta är inte värdet på utlånade konstverk så högt visserligen, när det gäller de gamla verken, men ska man ersätta det helt så kostar det ändå en del, säger Per Hasselberg, verksamhetsledare på Konstfrämjandet.

I Konstfrämjandets regi fanns det förr flera artotek. Hela idén grundar sig i en tanke om att folk-bilda via biblioteken – genom konsten lika mycket som genom litteraturen. Ett artotek fungerar som en curaterad konstsamling som presenteras för folket vid bibliotek där system för utlåning redan existerar. Ur den samlingen kan en privatperson sedan välja ett verk att låna hem. Det skulle vara

gratis att ha konst på väggarna i hemmen, att byta ut verken regelbundet skulle leda till stimulerande samtal. Vare sig det handlade om offentliga miljöer, som sjukhus eller skolor, eller hemma hos privatpersoner. Och så funkade det också under en tid.

– Förr var det vanligt över hela landet. Vi får fortfarande tillbaka artoteken i lådor när biblioteket stängs ner, då hamnar de hos oss igen. Vi har ett system för att ta emot dem, men det börjar bli lite fullt. Det är liksom en wellpappkartong med en plastad insida, så att man ser konstverken däri-genom, säger Hasselberg och fortsätter:

– På 1970-talet låg det i Konstfrämjandets uppdrag att förmedla konst för alla. Och i det ligger även kulturpolitik och att motverka det kommersiella. Idén att man ska sälja konst har hela tiden funnits, men just att låna ut kvalitetskonst sågs nog som lite finare, lite mer pang på själva uppdraget. Att man äger konsten tillsammans. Samtidigt sålde Konstfrämjandet också

konst hela tiden fram till 1992 då vi gick i konkurs. Så man kan säga att utlån har lite praktiska problem men en hög grad av ideal.

DE FÖRSTA ARTOTEKEN i Sverige såg dagens ljus under 1960-talets andra del, och i bräschen gick Karl Heinz Bolay som var bibliotekschef i Höganäs kommun. Han testade detta i Höganäs och skrev sedan boken *Att låna ut konst: artoteks-verksamhet vid svenska bibliotek* (1967). Därefter tog han med sig idén till Tyresö, och resten är så att säga historia.

Konstfrämjandet drev sedan sitt projekt Artotek 73 på just 70-talet och försåg då ett 50-tal bibliotek runtom i landet med främst grafiska blad som gick att låna hem. Konstfrämjandet gav även ut en vår- och höstkollektion av grafiska blad till försäljning. Artotek 73 var det första artoteket, det andra kallades Artotek Rut och påbörjades 2014 av konstnären Hans Carlsson i samarbete med Konstfrämjandet. Carlsson skapade flera upplagor artotek för bibliotek i Tensta, Varberg och Mölnlycke. Det är alla dessa artotekssamlingar som nu återvänder till Konstfrämjandet.

– Vi fick stöd för att göra detta, det är ganska stora statliga satsningar som ligger bakom. Det innebär att det är ett antal verk som har köpts in, materialkostnader och en rätt så omfattande distribution som finansierats, säger Per Hasselberg.

När artoteken var som flest såg också kulturpolitiken annorlunda ut. Idag är de statliga ambitionerna något annat. Nedskärningarna inom kulturen fortsätter, och i år lanserades den lägsta kulturbudgeten på 25 år.

– Nu handlar det om hur man ska öka de privata medlen. Det är motsatta ideal idag jämfört med 1970-talet då artoteken tog plats. Samtidigt har konsten, om man jämför med andra kulturslag, en vana av att vara för alla och i stort sett vara gratis, att man inte tar betalt för att få se

konst. Det ligger i DNA:t på något sätt. Och då är artotekstanken ganska naturlig. Samtidigt har artotek en rätt tung administration kring sig, och om man då inte har ett långsiktigt stöd för det vore det nog dumt att dra igång på nytt. Problemet med artoteken är finansiellt, hur får de som lånar ut sina verk finansiering? Men den finska konstnärsföreningen verkar ha hittat ett kreativt spår, säger Per Hasselberg.

Med andra ord finns det alltså en vilja från Konstfrämjandets sida om att återuppta arbetet med artoteken, men däremot inte så mycket praktiska möjligheter i dagsläget. Frågan uppstår då om det egentligen finns plats för projekt som artotek i ►

I Uleåborg säljs och hyrs konst ut i allt större skala de senaste åren.

”Det som jag tror stökar till det med artoteken är att det är mycket jobbigare att låna ut konst jämfört med att låna ut böcker.”

Per Hasselberg, verksamhetsledare på Konstfrämjandet. FOTO: HUGO RÖJGÅRD

”Får man dra av kostnaden kanske man inte köper konst i samma utsträckning, utan hyr istället.”

Greta Burman, förbundschef på Sveriges konstföreningar.

Sverige idag. Svaret blir både ja och nej. Nej eftersom artoteken minskat så kraftfullt, ja eftersom några fortfarande kämpar på.

I SKELLEFTEÅ KONSTHALL existerar ett artotek sedan tre år tillbaka. Det började som ett test med utlån av tio grafiska blad på Stadsbiblioteket i Sara kulturhus. Verken är sökbara via bibliotekskatalogen och går att reservera som vilken media som helst. Det har gjorts omkring 30 konstutlån per år sedan dess.

”Vi har gjort iordning väskor som man får ta med sig verket i, i samband med utlån, samt skickat med en infotext om konstnär och verk. Ambitionen är att vi ska fortsätta med detta så länge som det lånas konst”, skriver Anna-Karin Larsson, konstantendent på Skellefteå Konsthall, i ett mejl.

Sommaren 2014 hade även biblioteket i Vallentuna ett artotek, och Skånes konstförening hade ett aktivt artotek 2016. Men så var det ju det här med Uleåborgs konstnärsförening som visserligen kallar sin verksamhet för artotek, men som inte lånar ut, utan hyr ut konsten, vilket kan övergå i en avbetalningsplan där konstnärer får ersättning och föreningen tar provision.

Hos Konstnärscentrum Väst i Göteborg har man för flera år sedan utarbetat hur en liknande modell skulle kunna se ut, men det blev aldrig någonting som sjösattes – mycket administration och lite pengar till konstnären var orsaken. I ett mejl från Konstnärscentrum Väst skriver de att det inte finns några planer på att arbeta med uthyrningsmodeller framöver och att man inte hört om andra gallerier som arbetar på det sättet.

GRETA BURMAN, FÖRBUNDSCHEF på Sveriges konstföreningar, menar att uthyrningsmodeller likt den i Uleåborg kan fungera som en bra lösning, men att det inte är så vanligt i Sverige.

– Då blir det som med alla hyrköp, och man har möjligheten att behålla konstverket om man vill.

Det finns företag i Stockholm som hyr ut konst, och där tror jag även att man kan köpa sitt verk sedan, men det blir rätt dyrt. Därför hyr de här företagen ofta ut till andra företag framför privatpersoner, säger hon.

En annan aspekt är att inköp av konst inte är avdragsgillt för företag, vilket däremot designmöbler är. Att hyra konst är å andra sidan också avdragsgillt.

– Får man dra av kostnaden kanske man inte köper konst i samma utsträckning, utan hyr istället, vilket skulle kunna öppna upp hyresmarknaden mer, säger Burman.

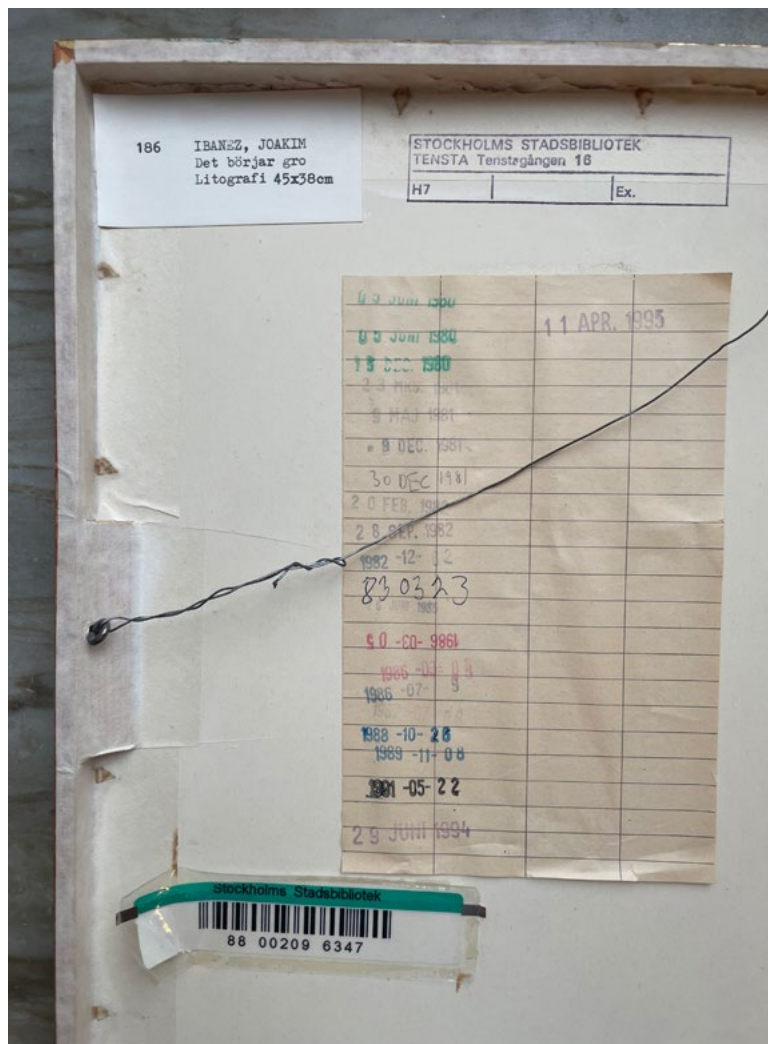
I övrigt är hon skeptisk till de olika utlåningsmodellernas framtid eftersom de kräver mycket arbete – dessutom finns enprocentsregeln i Sverige som innebär att alla offentliga byggnader som uppförs enligt lag ska inbegripa utplacering av konstverk.

– Nischen för det finns inte här på samma sätt. I Tyskland är det mycket vanligare, där har man inte någon offentlig utsmyckning på sjukhus, äldreboenden, skolor etc. En stor del av den utlåning eller uthyrning som sker där går till offentliga institutioner, och då finns det ju en marknad för det på ett annat sätt. Att verken byts ut emellanåt kan då bli något av en händelse på exempelvis äldreboenden och leda till samtal.

EN UTMANING FÖR alla modellerna som omnämnts, artotek, uthyrning, avbetalning, är att konstnären ska få skäligt betalt och att verken hålls försäkrade så att konstnärerna inte ställer upp på egen risk, vilket var fallet med Artotek Rut för tio år sedan. Juridiskt gäller också olika regler för olika modeller.

– Det finns en kompensationsordning för utlån av böcker via bibliotekersättningen. Om offentliga bibliotek också börjar låna ut konst bör man fundera på en liknande ersättningsordning. Men frågan är komplicerad då de flesta av våra bibliotek inte själva äger konst de kan låna ut i

Exempel på hur ett verk tidigare kunde lånas ut till allmänheten, liknande en bok på ett bibliotek.

någon större omfattning. Att administrera utlån av konst som ägs av konstnären själv, eller annan, är mer komplicerat och inte lika intressant, säger Katarina Renman Claesson, förbundsjurist på KRO.

Utlån av konst kräver överenskommelser med dem som äger konsten. Det är också avgörande att det verkligen handlar om utlån och att ingen ersättning betalas ut. Om ersättning betalas definieras det vanligen som uthyrning. Vidare är det slags blandade modell som Uleåborgs konstnärsförening använder sig av ingenting som Renman Claesson är bekant med. Hon har fått in frågor om uthyrning av konst, men det är en marknad som utvecklas långsamt. Det som kan upplevas som

komplicerat är att uthyrningsrätten inom EU, till skillnad från USA, inte följer äganderätten till konsten. Det är alltså upphovspersonen, och inte ägaren av ett konstverk, som ska ge sitt tillstånd till uthyrning.

NÅGRA AV DE frågor som blir aktuella att fundera på för konstnärer handlar om vad uthyrningen medför och vad som ingår i avtalen för uthyrning. Är det exempelvis bättre att behålla ett verk så att det finns tillgängligt för potentiella köpare eller utställare jämfört med om det hyrs ut och då endast är tillgängligt för den som hyr verket? Finns det villkor i avtalet som möjliggör försäljning under hyrestiden? Och hur säkerställer man att det uthyrda konstverket inte skadas eller försvinner hos förmedlaren eller den som hyr verket? En annan aspekt är om hyresersättningen motsvarar de kostnader som man har för uthyrningen samt priset som satts på konstverket. Om inte, kan det ändå finnas fördelar med uthyrningen?

– Det är viktigt att granska den ekonomiska modellen som konstnär och att våga tänka nytt både vad gäller fördelar och nackdelar. De här frågorna måste man se över innan man ingår uthyrningsavtal, inklusive villkoren för utköp av konstverket. Men om man hittar en ordning där det inte finns någon större risk gällande försäkringar eller konkurs hos hyrestagare eller förmedlare och om konstnären får en acceptabel ersättning – då kan det absolut vara intressant som affärsmodell. Då kanske man också kan nå en annan målgrupp än den ”vanliga” konstköparen. Jag vet inte varför det inte lossnat riktigt, säger Katarina Renman Claesson. ●

Karin Frid är skribent och konstkritiker.
Nora Lorek är fotograf och bildjournalist.

”Det är viktigt att granska den ekonomiska modellen som konstnär och att våga tänka nytt både vad gäller fördelar och nackdelar.”

Katarina Renman Claesson, förbundsjurist på KRO. FOTO: JANN LIPKA

Konstnärernas Riksorganisation.

FOTO: JENNIE LIND

KRÖNIKA **SARA EDSTRÖM**

Ge konstnärer tillgång till trygghetssystemen

UNDER EN KORT period för cirka 30 år sedan fick jag ersättning från A-kassan. Efter-som jag visste att jag skulle bli konstnär så kändes det oärligt att sitta på möten med en handläggare och försöka hitta några rutor att kryssa i som beskrev den yrkesbana jag var ute efter. Det fanns ju inga anställningar som konstnär! Så jag startade enskild firma. Förutom denna korta period av A-kassa så har mina enda ersättningar från trygghetssystemen varit barnbidrag och föräldrapenning för mina tre barn. Inte en enda sjukdag har jag haft, inte en enda vab-dag har jag tagit ut. Nu börjar jag komma allt närmare pensionsåldern. I Konstnärsnämndens rapport om konstnärernas villkor som pensionärer, utgiven år 2020, framgår det att gruppen bild- och formkonstnärer är de kulturarbetare som i störst utsträckning fortsätter att vara yrkesverksamma, långt efter uppnådd pensionsålder. Är det för att vi tycker att det är så roligt att fortsätta skapa, eller är det för att vi måste jobba vidare, eftersom vi haft så låga inkomster och därmed en så knaper pension, för att kunna leva någorlunda drägligt?

SOM EGENFÖRETAGARE OCH frilansande konstnär är det mitt eget ansvar att pensionsspara. Men jag har varit tvungen att prioritera att betala hyran och köpa vintorskor till mina barn. Det har inte funnits många korvören att lägga på sparande. Under hela denna tid har jag dock betalat in till vårt gemensamma trygghetssystem via skattsedeln, men utan att få den trygghet som hela systemet syftar till. Det är inte så konstigt att det rispar som knivar i själen när vi konstnärer om och om igen får höra

att vi måste lära oss att ”stå på andra ben än bidragsbenet” som kulturministern sagt om oss.

Det sticker nog särskilt mycket i ögonen på en del att konstnärer kan få statliga stipendier, som ju ofta utmålas som bidrag. Men det vi måste komma ihåg är att vi gemensamt, över partigränserna, i Sveriges riksdag kommit fram till att ett fungerande, demokratiskt, öppet samhälle behöver fria konstnärer och ett levande kulturliv. Vi är så överens om detta att det står inskrivet i grundlagen: ”Yttrandefriheten enligt denna grundlag har till ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande.”

För att uppnå detta måste ju konstnärerna kunna arbeta just fritt, vilket stipendierna kan underlätta. Men man måste komma ihåg att av alla Sveriges bild- och formkonstnärer var det bara 625 stycken som mottog Konstnärsnämndens olika arbetsstipendier 2024. Det är bara en liten andel av alla konstnärer i Sverige. Dessutom är de ett- och tvååriga stipendierna – som är de vanligaste – varken sjukpenninggrundande eller pensionsgrundande.

På regeringens bord ligger sedan 2023 en utredning klar som föreslår förändringar i hur man beräknar den sjukpenninggrundande inkomsten, vilket skulle innebära förbättringar inte bara för oss konstnärer, utan för alla kombinatorer inom den så kallade gig-ekonomin. Men ingen proposition har lagts fram ännu, och ingenting lär hända före valet i höst. Hur länge ska det dröja innan vi får tillgång till trygghetssystemen? ●

Sara Edström

konstnär och riksordförande
Konstnärernas Riksorganisation

Vill du komma i kontakt med Konstnärernas Riksorganisation i frågor

som rör till exempel medlemskap, kurser eller vårt konstnärspolitiska arbete?

Kontakta vårt kansli på mejl kro@kro.se eller telefon **08-545 420 80**, eller besök www.kro.se för mer information.

Positiv utveckling för auktionshusen enligt ny rapport

I början av februari släppte Konstnärernas Riksorganisation rapporten Konstbranschen i siffror 2025 som presenterar statistik och analyser om utvecklingen på den svenska konstmarknaden. Rapporten visar att antalet försäljningar på auktionshusen har ökat sedan 2018, vilket befäster bilden av dem som viktiga aktörer på den svenska konstmarknaden. En del av ökningen kan förklaras med att auktionshusen har satsat på digital försäljning och att detta fick ordentligt genomslag i samband med pandemin.

Förstahandsmarknaden är den marknad där ett konstverk introduceras för en publik och säljs för första gången. Försäljningen sker

ofta via en förmedlare, som ett galleri, men även direkt av konstnären. Hur förstahandsmarknaden utvecklas är därför av stor betydelse för många konstnärers försörjning. Antalet gallerier och konsthandlare ökade visserligen något mellan 2024 och 2025, men den långsiktiga trenden är att de minskar i antal.

Även för konstföreningarna är trenden nedåtgående när det gäller antalet föreningar i Sverige, och värdet på deras inköp av konst har minskat kontinuerligt under en längre period. En viktig förklaring är att vinster i konstlotterier på arbetsplatser kan förmånsbeskattas. Det har gjort det svårare för företag att stödja konstföreningar.

Konstbranschen i siffror 2025 är författad av Maria Adenfelt från Sweco Sverige och bygger på statistik från bland annat SCB och Bildupphovsrätt. Rapporten ges ut i samarbete med Bildupphovsrätt, Konst-

Rapporten kan laddas ner från Konstnärernas Riksorganisationens webbplats, kro.se/rapporter eller skanna QR-koden nedan.

Rapportomslag, installationsbild av Lena Trapps *Ocean walls* (2024).

FOTO: HOSSEIN SEHATLOU

hantverkscentrum, Sveriges konstföreningar och Svenska galleriförbundet. Den innehåller intervjuer med företrädare från Statens konstråd, Bukowskis, Platina, Svenska galleriförbundet och Sveriges konstföreningar.

FONDEN SOM GRUNDATS AV KONSTNÄRER – FÖR KONSTNÄRER

- Bidrag till glasögon och tandvård
- Tillfälligt stöd vid sjukdom
- Årlig pension från fyllda 65 år

KONSTNÄRERNAS HJÄLPFOND

08-767 30 00

www.konstnarernashjalfond.se

Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Du kan bidra till en bättre miljö genom att välja att måla med kadmiumfria färger och ta hand om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du målar miljöanpassat finns på www.kappala.se

KÄPPALA

För renare sjöar och skärgård

Konstnärernas Riksorganisation.

Mats Berglund (MP), Louise Thunström (S), Pia Trollehjelm (SD), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Vasiliki Tsouplaki (V) och Catarina Deremar (C).

Fr.v. Josefine Engström, Sara Edström och Jonas Berg.

Sverker Sörlin.

FOTO: JENNY GUSTAFSSON / SVENSKA TECKNARE

Konsten och bilden i fokus för viktigt samtal i riksdagen

KUNSKAPSSEMINARIET "BILDER FÖR en ny tid – ett samtal om bildens värde, villkor och framtid" samlade en mycket kompetent grupp deltagare och en stor åhörarskara i riksdagens andra kammarsal den 21 januari. Seminariet handlade om hur konsten, bildskapandet och konstnärernas villkor påverkas av samhällsutvecklingen. Det genomfördes på inbjudan av Miljöpartiets och Moderaternas partigrupper och i samarbete med Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Fotografers Förbund och Svenska Tecknare.

Idéhistorikern Sverker Sörlin inledde med ett fördjupande föredrag om kulturens värde följt av anföranden av medlemsorganisationernas ordförande – Sara Edström, Jonas Berg och Josefin Engström – om de samtida utmaningarna inom respektive fält. Fotografen Anna Clarén, konstnären Klara Kristalova och illustratören Aron Landahl berättade om sina arbeten och praktiker.

Sex ledamöter från riksdagens kulturutskott – Mats Berglund (MP), kulturutskottets ordförande, Louise Thunström (S), Pia Trollehjelm (SD), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Vasiliki Tsouplaki (V) och Catarina Deremar (C) – var närvarande och frågades ut om sina respektive partiers kulturpolitik, med konsten och bildskapandet i fokus. Professorerna Maria Lantz och Niclas Östlund samt Konstnärsnämndens direktör Mika Romanus bidrog i sin tur med sammanfattande kommentarer. Hela programmet var omsorgsfullt modererat av Tobias Nielsén.

VI FICK HÖRA många tankvärda och fördjupande redogörelser om kulturens värde, utvecklingen för bildskapandet i samhället och konstens ställning i en föränderlig värld. Vår ordförande Sara Edström lyfte särskilt betydelsen av konstnärlig frihet för ett demokratiskt och motståndskraftigt samhälle:

”Konstnärernas Riksorganisationens viktigaste fråga, vid sidan av den alldeles självklara och konstanta frågan om att vi måste få skäligt betalt, handlar om vikten av att värna principen om armlängds avstånd och konstnärlig frihet. Det vi behöver är ett Sverige som även i svåra tider håller kulturens fackla högt. Låt oss arbeta tillsammans för att försvara den konstnärliga friheten och se till att konsten kan fortsätta bidra till att bygga det demokratiska, motståndskraftiga samhälle vi alla värnar.”

SARA AVSLUTADE SITT anförande med en appell till de närvarande riksdagsledamöterna: ”Det vi vill skicka med er politiker här idag är hur viktigt det är att vi i Sverige inte halkar efter. Det går inte att agera som att konst och kultur är en lyx vi ska unna oss i goda tider, det är en grundläggande samhällsfunktion och en demokratisk rättighet.” ●

Långsiktigt påverkansarbete i Uppsala län

I vår serie intervjuer med lokala företrädare har turen kommit till Konstnärernas Riksorganisation i Uppsala län. Vi ställde några frågor till föreningens nuvarande vice ordförande och tidigare ordförande Roine Jansson.

Du har ju varit aktiv länge i Konstnärernas Riksorganisations lokalförening i Uppsala län. Hur upplever du att er verksamhet har förändrats över tid?

– Jag blev vald till ordförande i slutet på 1970-talet och satt även som ordförande i några perioder på 1980- och 1990-talen. På den tiden ingick också representanter från de lokala styrelserna i riksstyrelsen. Det innebar att man fick information om

vilka processer och projekt som pågick och att man lärde sig mycket. Jag tycker att det var en stor fördel jämfört med dagens organisation som är mer centraliserad. Jag tackade ja till att ingå i styrelsen igen för några år sedan.

När det gäller verksamheten har man jobbat på ungefär samma sätt hela tiden, men några saker har förändrats. Tidigare var det viktigt att fokusera på det fackliga arbetet och att inte arrangera utställningar, men i Uppsala har vi också drivit verksamheter som Konstkuben. Däremot

är det fortsatt lika viktigt som tidigare att uppvakta kommuner och regioner för att skapa bättre villkor för konstnärerna.

Vilka frågor har ni på ert bord just nu?

– Frågan om ateljéstöd är viktig för oss. Vi har tidigare fått igenom ett ateljéstöd i Uppsala kommun och arbetar nu aktivt för att alla kommuner i länet ska införa det. Vi vill också att kommuner och regioner ska göra fler inköp av lös konst på utställningar, något som man gjorde i större utsträckning på 80-90-talet.

Roine Jansson

FOTO: PRIVAT

Vilka lärdomar har du fått med dig från din tid som förtroendevald?

– När vi åkte runt i kommunerna och uppvaktade politikerna så upplevde vi att de uppskattade våra besök. Även i de mindre kommunerna förstod man behoven och sköt till pengar så att föreningar kunde genomföra utställningar. Man måste vara aktiv när det gäller uppvaktningen av politiker. Det ger resultat. Det är också viktigt att man skapar en naturlig kontakt med politiker, men man ska inte fjäska, det är viktigt att de respekterar det man gör.

Jon Brunberg

kulturpolitisk strateg och pressansvarig på Konstnärernas Riksorganisation

För mer info
läs in qr-koden eller
gå in på kro.se

Prenumerera på Konstnären!

KONSTNÄREN är Sveriges enda tidning som följer utvecklingen av konstnärsrollen och konstnärers arbetsförhållanden och är oumbärlig för att förstå vad det innebär att verka som konstnär idag. I **KONSTNÄREN** introduceras konstnärer, forskare, curatorer, gallerister och andra centrala personer liksom samtida tendenser i konstvärlden genom intervjuer, reportage, litterära texter, krönikor och bildessäer.

Bildupphovsrätt

Bildupphovsrätt företräder runt 150 000 bild- och formkonstnärer i hela världen. Vi skapar avtal för ersättning och ser till att kulturskapare får betalt när deras verk används. Bildupphovsrätt i Sverige drivs utan vinstintresse.

FOTO: MÄRTA THISNER

KRÖNIKA **ÅSA BERNDTSSON**

”Döden, döden, döden”

”DÖDEN, DÖDEN, DÖDEN” är ett citat från Astrid Lindgren som alltid inledde samtal med sin syster med dessa ord. Så var det avklarat, sa hon. Men riktigt så enkelt är det inte, särskilt inte om du står med ett arv efter en konstnär.

I Bildupphovsrätt finns 2 191 medlemmar som är rättighetshavare efter avlidna konstnärer. De är det till dess att 70 år har passerat efter konstnärens död då upphovsrätten upphör att gälla. Det kan bära med sig både fördelar och utmaningar. I arvet efter en bildkonstnär ingår ofta arbetsmaterial, skisser och verk. De kräver lagring, skötsel (renovering, konservering) och montering för att kunna visas. Om de efterlevande har ambitioner att hålla konstnärskapet vid liv och aktuellt så är det ett stort arbete.

Som konstnär och som arvinge kan man hantera en proppfull ateljé på olika sätt. Vissa konstnärer förbereder sina arvingar med nedskrivna instruktioner, andra gör det svårare och lämnar en odefinierad hög av konst. Vissa arvingar säljer av allt på en gång, om det går, andra säljer ingenting eller några få verk då och då för att inte urholka konstnärskapet. Arvet efter konstnärer som stått arvingarna nära blir förstås speciellt men kanske även knepigt. Det underlättar om konstnären tydligt skriver vem som ska arva upphovsrätten och då hela upphovsrätten, inte enskilda verk.

I vilket fall som helst så är det ett krävande arbete som kan medföra en hel del kostnader. Ibland hör jag kommentarer som ”varför ska de efterlevande ha pengar?” och svaret på det är enkelt: Det kostar en hel del att förvalta och hålla liv i ett konstnärskap om man vill göra det med kunskap och respekt

genom att ställa ut, bevara och administrera. Både tid och pengar. Förutom utställningar kan det handla om att leverera material till öppna arkiv för forskare, kritiker och journalister och att upprätthålla eller sträva efter att utveckla en relation till konstmarknaden och därmed till en publik av konstsamlare av olika slag, från amatörer till professionella. Dessutom har många konstnärskärl fått vänta till sist bland kompisarna på att få en ny cykel och grävt i många chipsskålar på långa, tråkiga vernissager.

I EN IDEAL SITUATION är konstnären så uppmärksam under sin levnad att all kvarlåtenskap säljs och konstnärskapet utvecklas vidare av olika aktörer som inte är alltför beroende av arvingarna. Samtidigt är det inte orimligt att som arvinge fortsätta konstnärens eget arbete med att forma en image. I synnerhet om det inte finns ett spontant levande intresse för konstnärskapet tenderar detta att glömmas bort. Det är också en form av släktforskning att lära känna en släkting. Så här säger Jacob Derkert, barnbarn till Siri Derkert: ”Genom den nära relationen till de fysiska verken i kombination med läsning av olika former av källor har jag skaffat mig en relation till konstnärskapet som ’liv’ och ’verk’ som i sig är berikande, en intressant del av livet. Det gäller att undvika att leva upp till nidbilden av en konstnärskärl/änkling som en drake som bevakar en skatt. Mer praktiskt handlar det om att inte vara blyg för att skapa och upprätthålla kontakter med konstlivets olika aktörer och att ta sig råd att rådfråga experter.” ●

Åsa Berndtsson

ordförande Bildupphovsrätt i Sverige

Upptäck Kreatima Acrylic

Heavy body-färg av 100% akrylemulsion. Passar både nybörjare och erfarna.

Hos oss på Kreatima hittar du noga utvalda konstnärsmaterial från alla dina favoritvarumärken.

Kreatima by panduro

Kungsgatan 58, Stockholm • Kungsgatan 22, Göteborg
Bogstadveien 1, Oslo • Vestergade 2, København

[Kreatima.com](https://www.kreatima.com)

Fotograf: Felix Svensson, Konstnär: Emilia Ilke

FÖRSÄKRA DIG OCH DIN KONST

Gefvert har försäkrat konstnärer, konsthantverkare, illustratörer och designers sedan 1974. Genom åren har vi förfinat och utvecklat våra försäkringar i nära samarbete med våra samarbetsorganisationer och professionella utövare.

Som medlem i Konstnärernas Riksorganisation får du rabatt när du tecknar våra försäkringar. Om du har Gefverts Konstnärsförsäkring på årsbasis får du dessutom rabatt på tilläggförsäkringar.

Rätt skönt att ha allt försäkrat

Ring oss på 08-440 54 40 eller besök gefvert.se

**Konstnärernas
Riksorganisation.**

Gefvert

En del av Söderberg & Partners